

הישיבה המאה-ושתיים-עשרה של הכנסת השביעית

יום שלישי, י"א חשון תשל"א (10 נובמבר 1970)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

1970; 2. חוק איגרות מדינת ישראל (הנפק שלישית להשקעת פיתוח), תשל"א-1970 - שחזרו מוועדת הכספים.

החלטות בדבר אישור הוראות: 1. בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 217), תשל"א-1970; 2. בצו מס קנייה (סחורות ושיירות) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 83), תשל"א-1970; 3. בצו שעת חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 24), תשל"א-1970.

היו"ר ט. סנהדריא:

אני מתכבדת לפתוח את ישיבת הכנסת. נשמע הדעה מפי מזכיר הכנסת על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ת. ליאור:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה שנייה ושלישית: 1. חוק איגרות מדינת ישראל (מילוה הפיתוח-הוצאה חמישית), תשל"א-

ב. שאילתות ותשובות

היו"ר ט. סנהדריא:

הכנסת תעבור לשאילתות ותשובות. אבקש את סגן שר האוצר לעלות לדוכן ולהשיב על שאילתות של חברי הכנסת.

1. ידיעה על חוב הממשלה לקרן האחד במאי לעזרת ישובי הספר

חברי הכנסת מ. סנה שאל את שר האוצר ביום י"ט באדר ב' תשל"א (27 במאדרס 1970):

גודע לי כי הממשלה עדיין לא סילקה 1.5 מיליון לירות מתוך 2.5 מיליון לירות שהיתה חייבת לקרן האחד במאי לעזרת ישובי הספר, מלפני שנה.

הנני מבקש לשאול:

א. האם נכונה הידיעה הנ"ל?

ב. אם כן, ואם אמנם היה פיגור - מה סיבת הפיגור הנמשך שנה תמימה?

ג. מתי תסלק הממשלה את חובה לקרן האחד במאי לעזרת ישובי הספר?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

לשאלות א-ג: הידיעה איננה נכונה.

2. מענק לרכישת בניין הסינרמה לאופרה הישראלית

חברי הכנסת ש. לורנץ שאל את שר האוצר ביום י"ט באייר תשל"א (25 במאי 1970):

1. האם נכונה הידיעה שמשרד האוצר אישר מענק בסכום של 1.5 מיליון לירות כדי לרכוש את בניין הסינרמה לאופרה הישראלית?

2. אם כן - האם לרגל המצב הבטחוני, הדורש גיוס כספים מירבי למען צרכים ממדרגה ראשונה, יתן כבודו הוראה לבטל או לדחות את מתן המענק בסכום כה גדול?

3. אם לא - מה ההסבר לכך?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

לשאלות 1-3: הממשלה נענתה בזמנו לבקשתה

של עיריית תל-אביב והאופרה הישראלית להקציב סכום של 1.5 מיליון לירות לשם הסבת בניין הסינרמה לאופרה - בתנאי שיימצאו כל המקורות הכספיים האחרים הדרושים לכך. תנאי זה לא קויים.

3. פעולת רשות ההשקעות

חברי הכנסת י. גולן שאל את שר האוצר ביום כ"ט בסיון תשל"א (3 ביולי 1970):

1. הנכונה הידיעה שפורסמה בעתונות, לפיה מצי-עים לפרק את רשות ההשקעות?

2. אם כן, אילו הן הסיבות לכך?

3. בכמה מסתכמות ההשקעות נטו שנעשו בישראל בשנת 1969?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1-2. אין שחר לידיעה שקיימת הצעה לפרק את רשות ההשקעות.

3. ההשקעות נטו בישראל בשנת 1969, לפי דו"ח בנק ישראל 1969, הסתכמו בסך 2,349 מיליון לירות במ-חירים שוטפים. סכום זה כולל השקעה גם במגורים.

4. פטור ממכס לעולים תלמידי ישיבות

חברי הכנסת ז. המר שאל את שר האוצר ביום י"א בתמוז תשל"א (15 ביולי 1970):

נמסר לי שעולים חדשים מקבלים פטור ממכס בעד חפצים שהם קונים במשך תקופה מסוימת מיום עלייתם, ולעולים המתחילים ללמוד במוסד להשכלה גבוהה נשמ-רות זכויותיהם במשך שנה מיום סיום הלימודים. כן נמסר לי, מצד אחר, שהגדרת מוסד להשכלה גבוהה בחוקי המכס אינה כוללת ישיבות.

מאחר שידוע לי שמספר ניכר של סטודנטים עולים חדשים לומדים בישיבות - רצוני לשאול את כבודו:

1. האם נכונות הידיעות?

2. מדוע לא יקבלו עולים שהם תלמידי ישיבות אותו פטור ממכס שמקבלים סטודנטים במוסדות אחרים?

6. נתונים על גביית מס הכנסה ממפרנסים עצמאיים

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמוזלנו שאלה את שר האוצר
ביום כ"ד בתמוז תש"ל (28 ביולי 1970):

נובח טענות שרווחות בשכבות רחבות של עובדים שכירים במדינה על כך שחלק מהעצמאיים אינם משלמים בכלל מס הכנסה — רצוני לשאול את כבוד השר:

1. כמה מפרנסים עצמאיים היו במדינת ישראל בשנים 1968 ו-1969?

2. כמה מהם שילמו מס הכנסה בשנים אלו?

3. האם קיימת במס הכנסה רשימה מעודכנת של כל העצמאיים במדינה?

4. האם נערכים ביקורת ומעקב מתמידים מטעם שלטונות מס הכנסה לגבי מילוי חובתם של מפרנסים עצמאיים החייבים בתשלום מס?

5. כמה מפרנסים עצמאיים נוספו כמשלמי מס הכנסה בשנת 1969?

6. כמה משתמטים מתשלום מס הכנסה הועמדו למשפט בשנת 1968/69?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. לפי סקר כוח-אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה היה בשנת המס 1969 מספר המפרנסים העצמאיים 168 אלף, לעומת 173 אלף בסוף שנת המס 1968. ההגדרה של מפרנסים עצמאיים לפי מס הכנסה היא יותר רחבה וכוללת מספר נוסף של 30 אלף מפרנסים.

2. מספר הנישומים העצמאיים שהיו חייבים בתשלום מס הכנסה בשנת 1969 ושילמו הוא קרוב ל-140 אלף.

3. שומה זו מעודכנת באופן מתמיד באמצעות שני מקורות עיקריים: האחד — יחידת מדיעין של אנף מס הכנסה ומס רכוש; והשני — מידע שוטף, כגון באמצעות אינפורמציה על ניכוי במקור.

4. נערכים ביקורת ומעקב מתמידים מטעם שלטונות מס הכנסה במגמה לודא שהנישומים העצמאיים החייבים בתשלום מס הכנסה אכן ממלאים את חובתם.

5. מספר תיקי העצמאיים שנוספו במשרדי השומה בסוף שנת המס 1969 לעומת סוף שנת המס 1968 הוא קרוב ל-8 אלפים. מספר התיקים שנפתחו עולה על כך, אולם היו גם תיקים שנסגרו.

6. מספר המשתמטים מתשלום מס הכנסה שהועמדו למשפט בשנת המס 1969 הגיע ל-76.

7. גביית מסים מתושבי מזרח ירושלים

חברת הכנסת ש. תמיר שאל את שר האוצר ביום כ"ד בתמוז תש"ל (28 ביולי 1970):

ידיעות ברדיו מסרו לאחרונה כי הוחלט שבטפסים לתשלומי מסים של תושבי ירושלים המזרחית לא יירשמו תשלומי מס בטהון ומילוה חובה, ובמקום זה יצויין תשלום מס כולל.

אבקש להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. האם גובה משרד האוצר מתושבי ירושלים המזרחית את כל המסים הנגבים מכל תושבי המדינה?

3. מה יפעל משרדו להשוואת תנאיהם של עולים תלמידי ישיבות לתנאיהם של עולים סטודנטים באוניברסיטאות?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. ההגדרה הכלולה בתעריף המכס ובצו מס קנייה היא כללית, דהיינו: "מוסד המעניק בתום הלימודים תואר אקדמאי, או מוסד לחינוך גבוה שהלימודים בו נמשכים שנתיים לפחות ומתקבלים אליו תלמידים בעלי תעודות בגרות או תעודה ממשלתית של 12 שנות לימוד".

2-3: במידה ששייבה מקיימת את תנאי ההגדרה האמורה, מוענקות לתלמידיה העולים או העולים-בכוח זכויות של סטודנט. עמדה דומה נוקט משרד הקליטה.

5. רשיון ל"אוצר החייל" לניהול עסקי בנק

חברת הכנסת א. מלמד שאל את שר האוצר ביום כ"ג בתמוז תש"ל (27 ביולי 1970):

בעתונות התפרסם שהמוסד הכספי "אוצר החייל" קיבל רשיון מבנק ישראל לנהל עסקי בנק.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם נכונה ידיעה זו?

2. אם כן, האם מתן הרשיון אינו עומד בסתירה למדיניות בנק ישראל, שאינו מעודד קיומם של בנקים קטנים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. הידיעה נכונה.

2. הרשיון ניתן ל"אוצר החייל" בתנאי שימלא אחד תנאים מסויימים וביניהם הגדלת הונו הנפרע בסכום של 2 מיליון לירות. הגדלת ההון בוצעה, והמוסד התחיל לעסוק בעסקי בנק ב-1 באוגוסט 1970.

אין מתן הרשיון עומד בסתירה למדיניות בנק ישראל, המבקש לעודד מיוזגם של מוסדות בנקאיים קטנים. "אוצר החייל" הוא מוסד הקיים כבר כעשרים וחמש שנים והיה מורשה לקבל פקדונות מן הציבור גם לפני שקיבל רשיון לעסוק בעסקי בנק. כשהחליט נגיד בנק ישראל להעניק למוסד רשיון לעסוק בעסקי בנק, לאחר שנועץ בוועדה ציבורית המטפלת בנושא זה, הנחו אותו שני שיקולים עיקריים: א. "אוצר החייל" משרת בעיקר אנשי צבא ועובדי מערכת הבטחון. הוא פועל, בין היתר, במחנות צבא ובמיתקני מערכת הבטחון. יש הצדקה לאפשר למוסד לשפר את שירותיו, שרק חלק קטן מהם מתחרים בשירותיהם של מוסדות בנקאיים אחרים. ב. המסמכים שבאמצעותם משכו הלקוחות של חשבונות עובר-ושב שלהם באוצר החייל היו פקודות תשלום כנגד קבלה. הלקוחות נהגו להתייחס למסמכים אלה כאל שקים, אף כי מבחינה משפטית אין הדבר כך, וזכויות הלקוחות עלולות להיפגע. מתן הרשיון יאפשר ל"אוצר החייל" לנהל חשבונות עובר-ושב שהמשיכה בהם נעשית על-ידי שך, וכך תימנע תקלה אפשרית מן המפקדים.

מאחר שהרשיון ניתן למוסד קיים, המשרת ציבור מוגדר, אין בנתינתו חריגה מן המדיניות המחייבת גיבוש מערכת הבנקאות ביחידות גדולות. מדיניות זו תנחה את בנק ישראל גם להבא.

4. מה היה תקציב הבנייה בירושלים המזרחית בשנת התקציב הקודמת?
5. האם מוצא כל הסכומים המוקצים לצרכים שלהם הוקצו?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. היקף הבנייה באתרי מזרח ירושלים לפי נתונים שהועברו אלי עד יום 15 בספטמבר 1970 הסתכם כלהלן: בנוה-יעקב נמצאות בתהליך בנייה השנה 421 יחידות דיור; ברמת-אשכול נמצאות בתהליך בנייה השנה 968 יחידות דיור, מתוכן 150 בבנייה פרטית; בשכונת שמואל הנביא נמצאות בתהליך בנייה השנה 424 יחידות דיור; בגבעה הצרפתית נמצאות בתהליך בנייה השנה 1,125 יחידות דיור, מתוכן 300 בבנייה פרטית. בסך-הכל נמצא-אות בתהליך בנייה השנה על-ידי משרד השיכון 2,963 יחידות דיור ובבנייה פרטית 450 נוספות.

2. תקציב הבנייה לשנת הכספים הנוכחית הוא 36.2 מיליון ל"י. הוצאות הבנייה עד סוף ספטמבר 1970 הסתכמו ב-33.1 מיליון ל"י. הנתונים הכספיים אינם כוללים בנייה לעולים בשטחי מזרח ירושלים.

3. לא זו בלבד שהתכנון מבוצעת לפי לוח זמנים, אלא שעוד בשנת הכספים הנוכחית תוקדם בנייה נוספת, שתוכננה לשנת 1971/72, באתרים הבאים: בנוה-יעקב 700 יחידות דיור; בשעפאט 500 יחידות דיור; בשכונת תלפיות (ארמון הנציב) 700 יחידות דיור. בסך-הכל ייבנו 2,600 יחידות דיור. תכנית זו תובא לאישור ועדת הכספים של הכנסת לאחר גיבושה.

4. תקציב הבנייה בשנת התקציב הקודמת היה 19.6 מיליון ל"י, ההוצאה למעשה הייתה 25.9 מיליון ל"י.

5. לאור האמור לעיל ברור כי כל הסכומים מוצא לצרכים שלהם הוקצו, ואף יותר מזה.

10. הצעות ליעול וחיסכון במשק הממשלתי

חבר-הכנסת ע. פיינרמן שאל את שר האוצר ביום ד' בחשוון תשל"א (3 בנובמבר 1970):

בתכנית "היום הזה" ברדיו ביום שבת, 24 באוקטובר 1970, רואיין מר צבי גרמן, מי שהיה הממונה על משק המדינה. בראיון זה אמר הנ"ל, שאילו נתקבלו הצעות הייעול שהגיש, אפשר היה לחסוך כ-200 מיליון לירות. הואיל והצעותיו לא נתקבלו, התפטרה הממונה הנוכחית, ד"ר אריה מאיר, שרואיין אף הוא באותה תכנית, אמר שלדעתו קיימת אפשרות לחסוך עשרות מיליוני לירות במשק המדינה.

בעקבות האמור לעיל הנני מתכבד לשאול:

1. מה היו הצעות החיסכון של מר גרמן, אילו מתו-כן נתקבלו ואילו נדחו, ולמה?
2. מה דעת השר על הודעת ד"ר מאיר בדבר אפ-שרויות חסכון על עשרות מיליוני לירות?
3. מה בדעת השר לעשות כדי להביא לחסכון במשק הציבורי?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. הצעות החיסכון מתייחסות לאמצעים ליעול עבודת המשרדים, כגון: כוח-אדם, רכב, דיור, ציוד וחמ"רים. ההצעות מציגות ארבעה שלבים: א. תכנון פעי-לות ועריכת הדרישה לאמצעים וכוח-אדם; ב. אישור

3. האם פטורים תושבי ירושלים המזרחית מתשלום מסים מסויימים?

4. אם כן — מאילו?
5. אם לא — האם הרישומים לגבי תושבי מזרח ירושלים הם שונים מאלה הקבועים לגבי שאר תושבי ישראל?

6. אם כן — מה השוני?
7. אם כן — מה הסיבה לשוני?
8. האם נעשית אבחנה בנדון בין תושבים יהודים לערבים במזרח ירושלים?
9. אם כן — מדוע?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. הידיעה אינה נכונה — אין טפסים מיוחדים לתושבי מזרח ירושלים. כל הטפסים הנשלחים לנישומים במזרח העיר כוללים את כל המסים.

2. כן.
- 3-4. לא.

5-7. הרישומים אינם שונים. כל החוקים והתקנות (בכללם הטפסים) מופעלים וחלים במלואם על תושבי מזרח העיר.

8-9. לא נעשות שום אבחנות בין תושבים יהודים לבין תושבים ערבים במזרח ירושלים — חוק אחד חל על כל התושבים.

8. שיעורי אגרות רישוי למכוניות ישנות

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר האוצר ביום כ"ז בתמוז תשל"א (31 ביולי 1970):

שיטת המיסוי הקיימת לגבי בעלי מכוניות ישנות מטילה עליהם אגרות רישוי שנתיים כבדות. על-פי המצב כיום משלמים בעלי רכב ישן תשלומים כגון בול בטחון, מסי רכוש בשיעורים הזהים לשיעורי התשלומים החלים על מכוניות חדשות.

נוכח תשלומי המס הכבדים, הנני מבקש לדעת:

האם מעניק משרד האוצר הקלות כלשהן במיסוי לבעלי מכוניות ישנות המבקשים להחליפן ברכב חדש, בתנאי שהרכב הישן יוצא משוק הרכב?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

לא. אין האוצר מסבסד בעלי רכב פרטי המבקשים להחליף את רכבם.

9. ביצוע תכניות הבנייה במזרח ירושלים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר האוצר ביום י"ב באלול תשל"א (13 בספטמבר 1970):

סופר "הארץ", מר עוזי בנימין, מוסר בעתונו מיום 26 באוגוסט 1970 כי במספר משרדים ממשלתיים בירושלים מתנהלים ויכוחים קדחתניים העוסקים בבעיות הבנייה והאיכלוס של מזרח ירושלים.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. אילו הן תכניות הבנייה הנוכחיות בירושלים המזרחית?
2. מה הוא תקציב הבנייה במזרח ירושלים בשנת התקציב הנוכחית?
3. האם כל התכניות מבוצעות לפי לוח-הזמנים שנקבע מראש?

האמצעים; ג. הספקת אמצעים; ד. פיקוח על השימוש באמצעים.

שלבי א' ו-ג' מתבצעים כיום על-ידי המשדרים במסגרת אחריותם לנושאים: שלב ב' מתבצע על-ידי אנף תקציבים ונציבות שירות המדינה; שלב ג', היינו פיקוח, נעשה על-ידי החשב הכללי.

ההצעות נדחו משום שאין בטחון שריכוז מעין זה יביא לחסכון. קיימת סכנה שהוא עלול להביא לסירבול קיצוני ולאדמיניסטרציה נוספת.

2. השר הביע מעל במת הכנסת את דעתו בנושא זה, לפיה אין אפשרות להצביע ישירות על נושאים שבהם אפשר לחסוך סכומים כה נכבדים.

3. משרד האוצר נוקט צעדים מתאימים לצימצום ההוצאות במשרדי הממשלה, וזאת בעיקר במסגרת הקצאת האמצעים דרך תקציב המדינה באישור הכנסת.

11. מימון בנייתה של מיכלית דלק

חבר-הכנסת ז. שובל שאל את שר האוצר ביום י' בחשון תשל"א (9 בנובמבר 1970):

ביום 4 בנובמבר 1970, במסגרת דיון על הצעה לסדר-היום, טען חבר-הכנסת אורי אבנרי מסיעת העולם הזה— כוח חדש ש"החברה של מר מרדור הזמינה מיכלית ענק, למעשה כולה במימון הממשלה, למען קו צינור הנפט לאילת".

ג. חוק רישום עבריינות, תש"ל—1970 * (קריאה ראשונה)

הראיה הטובה ביותר שהעניין היה טעון הסדר היא שהמפקח הכללי של המשטרה מצא לנכון בעצמו לקבוע הוראות למשטרה בנדון זה. ברור שיש מקרים שהידיעה על עבריינותו של אדם יש לה חשיבות והגוף המעניין בידיעה צריך שתהיה לו זכות להשיג ידיעה זו. כאלה הם, קודם כל, בתי-המשפט, שלגבי הטלת העונש יש אצלם חשיבות לעברו של אדם. כאלה הם גם המקרים שבהם דרושה מה שבלשון רגילה נהוג לקרוא "תעודת יושר" משטרתית לגבי כשירות למקצוע או לקבלת היתר או רשיון. גם נציגות זרה הפוגה לקבלת מידע זכאית לקבלו אם עברו הנקי של אדם הוא בחינת תנאי לקבלת רשיון כניסה לארצה של אותו נציגות.

גברתי היושבת-ראש, בעצם הצעת החוק קובעת שני דברים יסודיים: (א) מקרים של חיוב רישום ומסירת מידע מתוך הרישום הזה; (ב) מקרים של איסור מסי-רת מידע. נראה לי שחשוב לשמור בחוק על איוון נכון בין שני עקרונות: כשם שחשוב שביית-המשפט או גוף מסוים אחר ידע על עברו הפלילי של אדם כאשר החוק מרשה זאת, ממש כך חשוב שעברו של אדם יהיה מוצג כאשר החוק אינו מרשה מסירת מידע על עברו.

המבוא להצעת החוק וכן דברי ההסבר שבשולי הסעיפים חוררים כמה פעמים על הרעיון שאין להזכיר לאדם את חטאו כל ימיו, ויש לאפשר שיקומו והשתלבותו בחיים הרגילים כעבור תקופה מסוימת מיום שהורשע

הי"ר ט. סנהדראי:

אנחנו עוברים לסעיף ז' בסדר-היום: חוק רישום עבריינות, תש"ל—1970, קריאה ראשונה — המשך הדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אנקוריון, ואחריו — לחבר-הכנסת פרידמן.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה—מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. הדיון שהיה כאן בשבוע שעבר על הצעת החוק חרג בהרבה ממסגרת החוק המוצע בזה. עניין הריהביליטציה לעברייני, שיבוא במקום חנינה או בנוסף למוסד החנינה, הוא עניין נכבד מאוד. הצעותיו של פרופסור פלר, שהוזכרו כאן, הן דואי הצעות רצויות ורצוני שמשרד המשפטים יתן לבן להצעות אלו, ואם ירצה לאמץ לעצמו את הרעיונות הללו, בשלמותם או בחלקם, ילבישם בצורת חוק שיובא למחללה ולכנסת.

ברור שהצעת החוק שלפנינו מסגרתה מוגבלת לעניין רישום העבריינות ומתן מידע על הרישום, ואין לצפות שעניין מהפכני כריהביליטציה ייכנס בדת האחריות של חוק הרישום במקום לשמש נושא עיקרי לחוק.

מטרת החוק המוצע נראית בעיני. רישום עבריינות, לפי כללים מסוימים, טעון הסדר חוקי ולא יכול להיות דבר שבמקרה. גם גליונות מה שקרוי "ההרשעות הקודמות" של נאשם, שהתובעים נוהגים להביא לידיעת בית-המשפט לאחר הרשעה, היו מקריים למדי.

לעקרון שהזכרתי קודם: גם בית-המשפט שדן את העברין הבחין בין מאסר במועל לבין מאסר על תנאי. למה יחמיר איפוא המוחקק לגבי עברין כזה?

גברתי היושבת-ראש, אלה הן קצת מההערות אשר חשבתי לנכון ללוות בהן את הצעת החוק בדיון שנערך כאן בקריאה הראשונה. כפי שאמרת, אני מחייב את עצם החוק ואני תומך בהצעה להעביר אותו לוועדה, להכנתו לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר ט. סנהדריא:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרידמן, ואחריו — לחבר-הכנסת טובי.

שמחה פרידמן (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. הצעת החוק שאנחנו דנים בה יש להתייחס אליה באהדה משום שהיא דנה בזכות אלמוטריה של אדם, אשר נכשל פעם בעבירה ונשא את ענשו, לבוא ולהתקבל בתוך החברה מבלי שיישאר עליו כתם כל ימי חייו, עליו ועל בני מש-פחתו, וגם משום שהיא באה להחליף נוהג מינהלי על-ידי הסדר חוקי, דבר אשר בדרך כלל עשוי לצמצם גילויים אפשריים של שרירות-לב על-ידי עצם הסייגים שבחוק.

אין ספק — קראנו זאת בדברי המבוא, שמענו זאת בדברי הפתיחה של כבוד שר המשפטים, אשר ציטט פסק-דין של כבוד השופט קיסטר, ושמענו זאת גם בדברי חבר-הכנסת ארזי, שהפנה אותנו להרחאות של כבוד השופט קיסטר אשר נתפרסמה ב"הפרקליט" — שהצעת חוק זאת יונקת מיסודות המשפט העברי. ואמנם יש בסוגיה זו דילמה מסויימת, כפי שהובלטה בהרחאות השופט קיסטר, בין גישת הדיון לבין גישת הרחמים. כבר אמר לנו רש"י, בדבריו הראשונים לבראשית, שבתחילה עלה לפני הקדוש ברוך הוא לברוא את העולם על יסוד מידת הדיון בלבד, אולם נוכח לדעת כי ייתכן שצריך לשנות תכנית זאת, ואמנם שינה אותה והקדים את מידת הרחמים. יש כאן ביטוי לאותה דילמה שכל מחוקק, כל שופט וגם החברה כולה עומדים לפניו — בין שתי הגי-שות: למצות את הדיון, מצד אחד, ולדאוג למי שנשא בענשו, מצד שני.

מעניינת מאוד היתה אותה אבחנה, שגם היא הוזכרה בגישת המשפט העברי, בין הנושא במשרה של כוהן גדול לבין הנושא במשרה של נשיא הסנהדרין. מן האחרון תובע המשפט יתור, לו סולחים פחות. ולמה זאת? — משום טעמים שונים, כפי שנאמר בכמה מקומות בספרות הפוסקים. טעם שניתן, על-ידי ה"כסף משנה", שיוזלו בו חבריו אם יחזור בתור מי שנענש בעצמו על מעשה בלתי-הוגן שעשה בתפקידו. טעם אחר: שמא יתנקם באלה שדנו אותו קודם לכך חובה. ושני טעמים נוספים, ונראה לי שיש להם נגיעה וגם הוראה לגבי הדיון שלנו, שמצאתי אותם בתשובות הרדב"ן. טעם אחד: משום חילול השם. ככל שתפקידו רם ונישא, עבירתו שוקלת הרבה יותר מאותה עבירה שנעברה על-ידי אחר. וטעם חינוכי: אלה שתפקידם להדריך את העם חייבים בעקרון האומר "קשטו עצמך בתחילה ואחר-כך קשטו אחרים". ולשני הנימוקים האחרונים הללו יש אלמנט נורמטיבי חשוב שנותן גם טעם לדיון שלנו. זהו האלמנט של דעת-הקהל. חילול השם איננו אך ורק קנה-מידה אבסטרקטי, אלא גם תגובת הציבור נחשבת כקובעת במה שנקרא

בדין, אם לא שב וחטא. גם שר המשפטים הנכבד עמד בהרחבה על רעיון זה בדבריו כאן בשבוע שעבר. זהו רעיון חשוב, באשר החברה אמנם מעוניינת בהענשת החוטא, אבל גם לא פחות מעוניינת בשיקומו ובהחזרתו למוטב ולחיי עבודה וחברה מועילים. לכן אין לגעול בפניו שערי עבודה וחברה על-ידי הזכרת החטא שחטא. מבחינה זאת טוב הדבר שהרישום מוגבל רק לסוגי עבירות מוגדרים. אבל מה הטעם, למשל, לרשום מקרי הרשעות וענשים אם מדובר בעונות שהוטל עליהם עונש מאסר פחות מחודש ימים, או קנס פחות מאלף לירות, כאמור בסעיף 2(ג) של ההצעה? גברתי היושבת-ראש, אני מחייב את ההוראה האומרת שהעבירות בעלות אופי שמעתי מוצאות מכלל העבירות הטעונות רישום.

בנייה מיוחדת היא בעיית רישום צווי המבחן. רישום צו המבחן דרוש, לכל הדעות, בשביל המעקב תוך תקופת המבחן, כדי להבטיח שאמנם האדם שנדון שומר על תנאי המבחן. אולם כל מבחן או עונש על תנאי מראה במהותו התחשבות גדולה מצד בית-המשפט בעברין ומתן אפשרות לו לחזור למוטב. משום כך כאן ודאי רצוי להגביל את התקופה שבה אפשר למסור מידע על צו המבחן או עונש על תנאי, ממש כשם שיש להגביל ביותר את סוג האנשים או הגופים הזכאים לקבל את המידע.

הוא הדין לגבי עבריינות של קטינים. כאן הייתי אומר: הבעיה היא עוד יותר חריפה, כי מדובר באדם צעיר בתקופת נעורו, שחרות, בחרות, והחברה צריכה להיות מעוניינת שצל העבירה שעבר אותו אדם בגילו הך לא ירדוף אותו כל ימיו. אם הדבר נכון, הרי שהוא נכון לא רק לגבי קטינים בגיל פחות מארבע-עשרה שנה, כמוצב בסעיף 3(ב) של הצעת החוק. רצוני להזכיר שבהצעת חוק אחרת, הנמצאת עכשיו בטיפול של ועדה מיוחדת של הכנסת, שהועברה אליה לאחר הקריאה הראשונה, זו שמטפלת בעבריינות נוער בכלל, הציעה הממשלה להעלות את גיל הקטין, לצורך החוק ההוא, עד גיל שמונה-עשרה.

גברתי היושבת-ראש, יש בהצעת החוק החמרה גדולה לגבי תקופת הזמן שבה אפשר למסור מידע מן הרישום — בהשוואה למה שהיה מקובל עד עכשיו בהוראות המפקח הכללי של המשטרה. בעוד אשר ההור"א הכללית שהיתה קיימת עד עכשיו קבעה שאפשר לתת למבקש תעודה בדבר העדר רישום פלילי תוך שלוש שנים שקדמו למועד הבקשה, מוצע עכשיו, בסעיף 10(1), להגדיל תקופה זו לעשר שנים, לאחר ריצוי העונש, אם בית-המשפט הטיל על העברין מאסר לתקופה העולה על שנה אחת. נדמה לי שזו תקופה מוגזמת, ואפשר היה, במקרה זה, להקטין את התקופה של העדר רישום פלילי לחמש שנים, ביחוד בשם לב לעובדה שאין בכלל הגבלת תקופה לגבי עבירות חמורות המפורטות בסעיף 14 של ההצעה.

בדומה לזה סבור אני שאפשר להסתפק, בהעדר רישום פלילי, בתקופה של שלוש שנים, ולא חמש שנים, כמוצב בהצעת החוק, במקרה שמדובר על מאסר לתקו-פה בן שלושה חודשים לשנה.

סעיף 12 של הצעת החוק דן במקרים שחלק המאסר הוא על תנאי. כאן מחמירה ההצעה וקובעת את משך התקופה של העדר רישום פלילי, בהתחשב בכל תקופת המאסר שנגזרה, לרבות המאסר על תנאי. והרי זה בניגוד

לפנינו מטפל בבעיה חברתית חשובה — היחס לעברייני שריצה את עונשו; הסייע לקליטתו, לשיקומו בחברה ומניעת הישנות החטא או העבירה. בעיה חברתית ממדרגה ראשונה היא ליצור במידת האפשר, בתנאי החברה הקיימים, תנאים שימנעו את הישנות העבירה וימנעו את הפיכת רציני העונש לאות על מצחו של העברייני במשך כל חייו, שילווה אותו לתמיד.

זכותה של החברה להיזהר מעבריינים מועדים. אך זכותו של האדם שלא ישא כל ימי חייו את חטאו שריצה בעדו את עונשו. וקשור בזה הצורך החברתי למנוע את ניצול החטא ועונשו לצרכים הרוחניים. מדאגה למניעת עבריינות, לצרכים שהם לפעמים פוליטיים או שלטוניים אחרים.

בעיית רישום העבירות ומסירה עליהן לאחר מכן למוסדות ולרשויות פנים וחוק, שהצעת החוק באה להסיר דיר אותה במתכונת תחיקתית, היא בעיה מסובכת, וצריך לקבוע את הנוהל ודרך הטיפול בשאלה זו מתוך דאגה לציבור בכלל, אך לא פחות מזה גם מתוך דאגה לאדם עצמו. הרושם הראשון שמתקבל הוא כאילו החוק הוא בבחינת התקדמות לגבי הנוהל הקיים של רישום עבריינים במשטרה, שהיה ללא כיסוי תחיקתי.

יחד עם זאת יש לנו חששות כבדים לגבי החוק. אנו בדעה — וזה הדבר העיקרי — שהרישום אינו צריך להיות בידי המשטרה, אלא בידי רשות משפטית שתפקח על רישום עבריינים, שתהיה ממונה על מסירת אינפורמציה לפי שיקול-דעת משפטי ולא קרימינולוגי, ושתהיה ממונה על בדיקה משפטית של רישום עבירות ומחיקתן, בתנאים מסויימים, מתולדות הרישום ומתולדות האדם, אם זה יעזור לשיקומו. גוף כזה, בפקוחו בתי-המשפט, יכול להביט טיח ששיקול-הדעת יהיה יותר חברתי-משפטי מאשר משטרי. זה דרוש גם כדי למנוע סכנת ניצול לרעה של הרישום ומסירת האינפורמציה או מתן תעודת יושר מטעם המשטרה. וידועים מקרים של ניצול סמכות זו או שימוש בה תוך אפליה פוליטית או לחץ פוליטי, או לצרכים אחרים לא-כשרים. לכן סבורים אנו שהרשות לרישום עבירות והכנסת לבקשת אינפורמציה על עבירות — רצוי שתהיה גוף משפטי, גם מתוך חשבון שגוף משפטי זה יבדוק מפעם לפעם לפי הנסיבות, המקרה הקונקרטי, וגם לפי בקשת האדם עצמו, את האפשרות למחוק עבירה מהרישום, מתוך כוונה להחזיר לאדם את כבודו החברתי, אם הוא ראוין לכך.

החשש השני לגבי הצעת החוק מתייחס לסוגי העבירות שיש לרשום אותן לפי הצעת החוק. לפנינו רשימה ארוכה של עבירות שלדעתנו יש לצמצם אותה. לדוגמה, מה שרשום בסעיף 2(2) בדבר הרשעות וענשים בבית-דין צבאי. יש סוגים שונים של הרשעות וענשים בבית-דין צבאיים. אבל לפי סוג זה של עבירות יכולות להיות רשומות גם עבירות על תקנות-שעת-חירום, עבירות מסוג של יציאה לשטח הממשל הצבאי בישראל או כניסה אליו ללא רשיון, וזה מקיף רבים מקרב האוכלוסיה הערבית. מדוע עבירה מסוג זה צריכה להיות רשומה בפנקס העבירות? אנו חושבים שצריך לחקן את הצעת החוק בכיוון של צמצום העבירות שיש לרשום אותן.

חששותינו וביקורתנו נובעים גם מההגבלות שהצעת החוק ממשיכה להטיל למניעת פתיחת דף חדש בחיי מי שפעם עבר עבירה. אנו מצדדים במחיקת הרישום בכלל של עבירות ועונשין אחרי תקופה מסויימת. הצעת החוק

חילול השם. גם תגובת הציבור היא בעלת משקל לגבי הנימוק החינוכי של "היה לדוגמה אם אתה מנהיגו של ציבור".

ומכיוון שכך — הקושי רב מאוד למצוא מבחנים בלתי-משתנים, מבחנים אשר יקבעו אחת ולתמיד קני-מידה לקביעות בעניין זה. אני מכיר בקושי הזה ורוצה, לאור ההכרה בקושי, להעיר כמה הערות להצעת החוק עצמה. הן בגדר הידירות, ואני משוכנע שהוועדה תוכל לתת את דעתה עליהן ולבדוק אם הן חשובות לעניין.

אני מוצא בסעיף 4(4) (א) דבר שלא נראה לי, ואני מקווה שבוועדה אפשר יהיה לדון בכך יותר. שם נאמר — ובהסבר גם ניתן טעם לכך — שעבירות מסויימות לפי פקודת התעבורה לא יימסר עליהן מידע. וב-הנמקה, בדברי ההסבר, נאמר שבהרשעה באחת מעבירות מעין אלו אין ברוב המקרים משום עדות על אופי שלילי. ייתכן. אבל מה בנוגע לאדם שנקנס מספר פעמים על נסיעה במהירות מופרזת או על נסיעה בצורה שהיא סכנה לאחריה? ואיני מתכוון לאדם שגרם לתאונה שעליה נשפט, כמובן, אלא לעצם הנתיגה בצורה בלתי-זהירה. האם אין זה מעיד על פגם בהתנהגותו של אותו אדם, שצריך לדעת עליו אם נרצה, למשל, למנוע להיות מציל עלי-יד שפת הים או לעניין של כיבוי-אש וכיוצא בזה?

הערה שנייה — לסעיף 9. בסעיף זה נאמר שהמשטרה רשאית לעכב מתן תעודה על פי חוק זה, תעודה לגבי אדם שנגדו מתנהלים חקירה או משפט פלילי בשל פשע או עוון. כתוב בהסבר לסעיף זה, שהמשטרה רשאית לעכב זאת גם כשלא קיים רישום כנגד אותו אדם. במקרה זה לפחות נראה לי שכדאי להרהר בדבר: מדוע תהיה במקרה כזה המשטרה רשאית לעכב, אם אמנם לא קיים רישום עבירות, להעיד עליו שיש לו רישום כזה? שמה מתן אישור זה של המשטרה יקל בחקירה נגדו. זה יכול להיות. אבל אין אני מוצא טעם בכך שניתן במקרה כזה למשטרה להחליט אם לתת או לא לתת לו.

דבר אחרון שאני רוצה להעיר לסעיפי החוק כבר הזכיר, נדמה לי, חבר-הכנסת הלוי. בסעיף 14 נאמר שהרואות סעיף 10 — היינו שלא יובאו בחשבון הרשעות וכו' — לא יחולו לגבי הרשעה בעבירות שדין מיתה, מאסר עולם או מאסר 20 שנה. הרי קורה שעבירה שדינה אמנם מאסר עולם או 20 שנה, למעשה פסק-הדין בה היה הרבה יותר קל. אולי מוטב היה — כך על כל פנים סבור אני — שלא לקבוע את המבחן את רשום לפי העבירה ודינה, אלא להביא בחשבון גם את מידת העונש שהוטלה על אותו אדם. כי אם הוטל עונש קל — יש להניח שבתי-המשפט, אשר דן בעבירה אשר כשלעצמה מסוגלת בעבירה חמורה, חשב שלאדם זה לא מגיע יותר ממה שהוטל עליו. במקרה כזה ייתכן שהיה רצוי — ואולי הוועדה גם תדון בכך, על כל פנים אני הייתי ממליץ על כך — שנמצא ניסוח מקל יותר.

בכפוף להערות ובתקווה שבוועדה נמצא תיקון לדבר, רים, אני ממליץ על העברת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תופיק טובי, ואחרי לחבר-הכנסת אורי אבנרי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. החוק המוצע

הוא אנכרוניסם, לאור המידע המדעי המודרני. זה אבי סרד שאין כמוהו. אני רוצה לחזור על כך שוב ושוב. אדם פושע משום שלא הצליח להתאים את עצמו לחברה. מה עושים? מבדדים אותו מן החברה ושמים אותו בכלוב, כמו חיה, עם עבריינים אחרים. במקום להכניס אותו לחברה ולבודד אותו מהפושעים, עושה שיטה זו בדיוק את ההיפך; היא מבדדת אותו מהחברה ומכניסה אותו לחברה של פושעים. בבית-הסוהר עצמו אין שיקום ראוי לשמו, אין טיפול פסיכיאטרי. מה שנקרא טיפול פסיכיאטרי בבית-הסוהר שלנו, וגם בארצות אחרות, אינו אלא בדיחה עגומה. התקציב לכך מבוטל. כוח-אדם מעולה אינו מתמסר לכך. בית-הסוהר הוא מקום שבו מחזיקים עבריו חברת עבריינים אחרים, ומכשירים אותו לחיי נשע אח-רי. שר המשטרה, שהדבר מסור לטיפולו, עוסק בענייני ערבים והרבה עניינים אחרים, שמוטב היוו שלא יטפל בהם. שר המשפטים עסוק בענייני משדרו. אין טיפול בבעיה יסודית זו, שחשיבותה עולה לאין שיעור על כל בעיה אחרת בתחום המשפט והענישה.

לגבי הצעת החוק שלפנינו הושמע פה גאוס מרשים מפי חבר-הכנסת, השופט לשעבר, הלוי. אילו היה כאן, הייתי אומר לו שטוב שיתדכן גם להבא בענייני משפט, זו תרומתו של מי שהיה שופט עליון לכנסת, במקום לעסוק בדברים שבהם התמחותו היא פחותה.

כבוד היושבת-ראש, אני רוצה להציע, אם יורשה לי, שיושב-ראש הכנסת והסגנים יטלו לידיהם את היממה להנהיג כלל הכנסת, השופט לשעבר, הלוי. אילו היה כאן, הייתי אומר לו שטוב שיתדכן גם להבא בענייני משפט, זו תרומתו של מי שהיה שופט עליון לכנסת, במקום לעסוק בדברים שבהם התמחותו היא פחותה.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם): יש ועידת חירות.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):

אנו יודעים שהדבר קורה גם כשאין ועידות. נוסף לכך שיש לפתור את הבעיה הכללית של הנוכחות בכנסת, הרי זה עניין של ניגוס אלמנטרי שאדם המחווה דעתו בוויכוח מסוים יהיה נוכח גם כאשר חבריו רוצים להגיב על דבריו. אינני מותח ביקורת על חבר-הכנסת הלוי דווקא.

מורדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם): אני מכיר חבר ועדה שאינו בא אף פעם לישיבות הוועדה.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש): זה דבר אחר. כאשר הוועדה שלך תעסוק בדברים רציניים, אהיה שם.

לגבי הצעת החוק רצוני לומר כמה דברים. האחד — וזה נאמר על-ידי כבוד השופט הלוי —

שמואל תמיר (המרכז החפשי): הוא איננו שופט. אין שופט שהוא חבר הכנסת.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש): — חבר-הכנסת, השופט לשעבר, דרושה מחיקה כללית של רישום עבירות אחרי תקופה מסוימת. כלומר, המגמה היסודית של הצעת חוק זו אינה מרחיקה לכת די צרכה. אם אנו אומרים מחיקה כללית, הכוונה

אינה גורסת זאת. אני מסכים שאין למחול ולסלוח לעבר — יין על עבירות על-פי החוק לעשיית דין בנאצים וב-עוריהם, או על פי החוק למניעתו וענישתו של פשע השמדת עם. אך לדעתנו הצעת החוק צריכה להרחיב את האפשרות של מתן ריהביליטציה לאנשים, כדי לאפשר להם לפתוח דף חדש בחייהם.

אנו בדעה שיש לצמצם את התוספת, כלומר את רשימת המוסדות שאפשר לתת להם אינפורמציה. אין להסכים לריבוי מוסדות ורשויות שזכאים לדרוש אינפורמציה על עברו של אדם. אני חושב שיש צורך והכרח שבועדת החוקה, חוק ומשפט תעבור רשימה זו בדיוק קפדנית ביותר.

אנו בעד צימצום הרישום ומסירת האינפורמציה על עבירות לגבי קטינים. מה שהחוק קובע אין די בו להגן על הקטין.

יש לנו הערות לא-מעטות לגבי סעיפים שונים בהצעת החוק. אבל הדבר העיקרי שאותו אני רוצה להדגיש בסיום דברי ביחס לחוק הזה הוא הצורך בהקמת רשות משפטית לרישום עבריינים, שתטפל ברישוםם ותהיה הכתובת למסירת האינפורמציה במקום הרשות המשטרית. זה בענייני הדבר שיקבע את אפי החוק. לכן את עמדתנו הסופית כלפי החוק נקבע לפי הנוסח הסופי שיתקבל בוועדה.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אורי אבגרי, ואחריו — לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כמו רוב ההצעות המשפטיות המובהקות שמביא השר שפירא, גם זו היא הצעה מתקדמת. בכל זאת אני צריך לבטא את אכזבתי העמוקה ממפעלו הכולל. זהו תהליך מקובל אצלנו: אדם יש לו תפיסה כוללת חדשה, הוא נכנס לתפקיד במלוא הכוונות הטובות לשנות דברים מן היסוד, ועם כניסתו לתפקיד הוא שוקע בענייני יום יום, בסיכסוכי שרים, במאבקים מפלגתיים, בענייני מינהל של המשרד, בבעיות יום-יומיות המסורות לטיפולו — ונשארות רק פרוטות מן החזון הגדול שהוא הציב לעצמו.

מגמת הצעת החוק שלפנינו היא להפריד בין הטיפול בעבריינים מועדים לבין הטיפול בשאר העבריינים. זהו עניין רצוי. אך הרי העיקר הוא למנוע, או לפחות לצמצם במידה דיסטית, את העבריינות המועדת במדינה. כולנו מדברים על כך, משמיעים על כך נאומים בלי סוף, אבל במשך עשרים-ושתיים השנים מקום המדינה לא השתנה בשטח זה שום דבר. אינני אומר: כמעט שום דבר; אני אומר: שום דבר. דרושה תפיסה כוללת חדשה לחלוטין לגבי הנושא הזה.

היום למעשה אצלנו, וגם בארצות רבות אחרות, כשילד בן 12, 14 או 16 נתפס בגלגלי העבריינות, יש סיכוי רב שכל חייו ייכנס לבתי-סוהר ויצא מבתי-סוהר. דיבר על כך חבר-הכנסת הלוי. זוהי הוצאה עצומה למדינה. וכל השקעה, גם השקעה גדולה ביותר, שיש בה כדי למנוע את התוצאה הזאת, היא כדאית. למעשה כדאי להחזיק את העבריינים האלה במלון "הילטון". זה יותר זול מאשר להחזיק אותם בבתי-סוהר.

המוסד ששמו בית-סוהר אצלנו, ובמדינות אחרות,

המקרים צריך היה למחוק את רישום העבירה — ואני אינני מביע דעה על כך עכשיו — אין צורך שהדברים יגיעו לגישא המדינה. לגישא המדינה צריכים להגיע ענייני חנינה במובן הפשוט של המלה, כלומר אדם יושב בבית סוהר, עדיין מרצה ענשו, ומבקש חנינה. עניין מחיקת רישום עבירות הוא עניין שיש למסור אותו למוסד אחר. ברוח זאת, כבוד היושבת-ראש, אצביע בעד הצעת החוק, שמגמתו הכללית היא חיובית. הייתי מציע לשקול את הדברים שהכאתי לפני הכנסת.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. הצעת החוק כוללת שני עניינים אשר לא בהכרח שייכים לחוק אחד, אף כי בהחלט ניתן לכלול אותם בחוק אחד: הראשון — רישום; השני — צורה של מחיקת עבירות.

לגבי הרישום אין לי השגות. טבעי ורצוי שמה שמקובל עד כה בדרך של תקנה מינהלית פנימית יהפוך לחוק המדינה. אולם יש לי ספיקות רציניות למדי לגבי צורת המחיקה המוצעת בחוק הזה ואינני מוכן בנקל כל כך להיגרר בתגופת הרגשות הסופר-ליברליים הנכללים בהצעה, שאולי מגמתם התיאורטית חיובית, אבל לא תמיד יש להם קשר למציאות החיים.

אעבור ישר לסעיף 10 להצעה, הקובע למעשה מין פיקציה משפטית או עובדתית, שאני רואה אותה בחומרה רבה. מה אומר הסעיף? הוא אומר שלעניין סעיפים 5 עד 8 לא יובאו בחשבון הרשעות או עבירות מסוימות ולא יימסר עליהן מידע מן הרישום משעברו התקופות המנויות בסעיף. הסעיף מוסיף וקובע כי עבירה שבית המשפט הטיל עליה מאסר לתקופה העולה על שנה אחת, ועברו עשר שנים מיום גמר ריצוי העונש, כאילו לא היתה לאחר התקופה הזאת לצורך דיווח.

מה משמעות המלים "כאילו לא היתה"? פירוש הדבר שהגוף הממלכתי הרשמי ימסור דין-וחשבון למדינה זרה, לבית-משפט, לגוף רשמי אחר, לכל אדם שרשאי לקבל אינפורמציה, ושם ייאמר: פלוני אלמוני הוא בבחינת טאבלה ראה — לוח חלק, אדם נקי. הוא אמנם נדון, ואולי נדון בשעתו לפי סעיף 14(א) (1) לעונש מאסר עד 20 שנה, ובכל זאת — כאילו לא היו דברים מעולם.

ש"ר המשפטים י. ש. שפירא:

כתוב: עבירות שדין מאסר עד 20 שנה לא יחול עליהן סעיף 10.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

עד 20 שנה לא יחול, אבל אם פחות — יחול. ואם כך, עבירות שדין, נניח, מאסר ל-15 שנה, ואדם נדון לתקופה העולה על שנה, הרי לפי הדו"ח אדם זה כאילו לא עבר עבירה אחרי התקופה הנקובה בסעיף 10(א) (1). במלים אחרות: אנו יוצרים פיקציה משפטית, שלפיה רשות ממלכתית תמסור אינפורמציה בלתי-מהימנה, בלתי-נכונה, ואילו זה לא היה בחוק הייתי אומר, בלשון חריפה יותר: כוזבת, לגבי עברו של אדם. כאשר בית-משפט יקבל את העניין לקידו, הרי לדיו כאילו האדם לא עבר עבירה. אם אני טועה, אשמח לקבל

היא למחיקה לכל מטרה שהיא ולא רק לצורך קבלת תעודת יושר, או רישון עורך-דין, אלא גם בבתי-משפט או במקום אחר. אינני יכולים לסבול מצב שעבירה כל שהיא תרדוף אדם עד סוף ימיו, גם כאשר מדובר על איזכור בבתי-משפט ובמוסדות שונים.

הדבר השני הדרוש הוא סיווג העבירות בחוק זה. יש עבירות שיש עמן קלון ויש עבירות שאין עמן קלון. יש להבחין הבחנה ברורה בין שני סוגי העבירות. לא צריך להיות דין אחד לשני פשעים, או לשני עוונות, או שני חטאים. זה תלוי בשאלה מהו החטא, מהו העוון, מהו הפשע. פשעים פוליטיים, שמקובל על כולנו שאין עמם קלון, כאשר משתנות הנסיבות הפוליטיות שהביאו לפשע-עים אלה שוב אינם נחשבים לפשעים. רבים מאתנו בבית הזה עברו בעצמם תהליך זה. אם תשתנה מחר מערכת היחסים בינינו ובין הערבים, הרבה דברים הנחשבים היום לפשע, יתייחסו אליהם בצורה אחרת. לכן צריך להיות סיווג של עבירות ופשעים שיש עמם קלון ולגביהם דין אחד, ויש להבדיל ביניהם לבין עבירות ופשעים שאין עמם קלון ולגביהם הייתי מציע דין אחר.

דבר שלישי: הייתי מציע גם סיווג העבירות בהתאם למידת העונש. זאת אומרת, שופט מרשיע אדם לפי עבירה מסוימת, שהעונש המקסימלי עליה הוא כפי שהוא, אבל פוסק עונש סמלי. בעצם מתן העונש הסמלי קובע השופט את יחסו אל העבירה ואל העבריין. היה פעם משפט נגד איסר בארי המנוח. הוא הורשע בעבירה חמורה. וכאשר השופט הטיל עליו קנס של לירה אחת הביע בכך דעתו שהאיש אינו עבריין רגיל לפי סוג עבירות זה. מדוע עבירה כזאת תרדוף אדם כל ימיו? היה משפט נגד קצין צה"ל, יששכר שדמי, בקשר עם פרשת כפר-קאסם. בית-המשפט הרשיע אותו והטיל עליו קנס של אגורה אחת. ברור שהרשעה כזאת אין דינה כדיון הרשעה רגילה. אינני רוצה לערער קן של צרעות ולהזכיר את פרשת אהרן כהן. אבל אהרן כהן שהורשע בפשע מסוים, גם אם הוטל עליו עונש מאסר לא קל, בכל זאת בניסוח פסק-הדין קבעו חלק מהשופטים דברים מאוד מסויימים המבחינים בינו ובין אדם אחר העומד לדין על עבירה מסוג זה. האם יכול להיות דין אחד לכל? מכיוון שבחוק לא קל לסווג את הדברים האלה, אני רוצה להציע הצעה מעשית.

אני מציע שיהיה בארץ מוסד שיפוט מסוים, נניח ועדה של שלושה שופטים, שאליה יוכל לפנות כל אדם בבקשה למחוק את רישום העבירה, אם לדעתו ישנן נסיבות מיוחדות במקרה שלו המצדיקות זאת. הדבר לא ייעשה על-ידי פנייה לגישא המדינה בצורה של בקשת חנינה, כתהליך שמטבע הדברים צריך להיות תהליך מיוחד למקרים מיוחדים ומסויימים, אלא על-ידי פנייה למוסד קבוע של שלושה שופטים. כל אדם הרוצה בכך יוכל לפנות לוועדה השיפוטית, והיא תשקול אם במקרה המסוים יש מקום למחוק רישום העבירה לפני המועד שייקבע בחוק זה.

אזכיר לכם דוגמה, ואולי דוגמה כפולה. היה מקרה הרשעתו של יחזקאל סהר. גישא המדינה, בדרך של חנינה, מחק את ההרשעה. גישא המדינה מחק הרשעה, שוב בדרך של חנינה, של חי חסידון, שהורשע במסירת חומר מארכיון המדינה ל"העולם הזה". גישא מחק את ההרשעה בשני המקרים. ואני אינני רואה צורך להטריד את גישא המדינה במקרים כאלה. אם אנו מניחים שבשני

אומרים: לא, גם אם חוק אחר קבע זאת - כאילו לא קבע, האיש חלק, כי עברה התקופה.

אגב, במאמר מוסגר אני רוצה לומר משהו לגבי חוק השבות, שבו עברו הפלילי של אדם עלול לשלול ממנו את הזכות לבוא לישראל, גם אם העבירה נעשתה בתוך-לארץ. לא ברור לי מה הדין לפי חוק זה. אני מציע להרהר בעניין זה באיו מידה זה שייך או לא שייך לכאן, אבל ודאי שאין מקום לסתירה.

אני חוזר לסעיפים 10 ו-15. אני חושב שיש כאן יצירת פיקציה מסוימת. אני סבור שיש עבירות שהעונש עליהן הוא 5 או 10 שנים, אבל הן מכתימות את האדם, לא מבחינה זו שצריך לרדוף אותו כל חייו או לשלול ממנו כל מקום עבודה ולסגור בפניו את שערי החברה - לא. כל כולי בעד תהליך השיקום. אבל אין זאת אומרת שיש להפקיד בידי אדם כזה שורה מסוימת ומוגבלת של משרות מיוחדות ותפקידים ציבוריים או תפקידי נאמנות שלגביהם צריך אופי שפיר, מיוחד ומתוקן. אני חושב אפוא שההצעה מרחיקה לכת וגם לא נאמנה לעובדות. שר המשפטים, כמשפטן מנוסה, יודע זאת בוודאי. כאשר בית-משפט שוקל מהימנותו של עד, אם יובאו לפניו הוכחות שאיש פלוג לפני שנים רבות, שיקר בבית-המשפט, נניח אפילו לפני 20 שנה, הרי אף שזו אינה עבירה שהעונש עליה מאסר 20 שנה, בית-המשפט לא ימהר להאמין לו, וסימון השאלה ירפץ עליו, ובצדק. אני אומר שזה מוכיח שהוא משקר הפעם, אבל זה מטיל סימן-שאלה. מדוע נשלול את החסינות של החברה הרוצה לדעת אם אדם פלוג נכשל בעבר ייתכן שמשוה יסודי באופיו לקוי ואיננו מוכנים להפקיד בידיו עמדות-מפתח. וכאן אנו מוחקים, ומוחקים לא על-פי שיקול-דעת מיוחד לגבי אדם פלוג, אלא בסיטונות, לגבי כולי עולמא, כאילו לא היה. זהו רוחב לב בלתי-מצויאותי. זו רכות או חמלה כלפי האחד על חשבון מה שעלול להיות לפעמים סיכון הרבים. אני מציע לחזור ולהרהר אם מותר לנו לעשות במחירי-הכללות כאלה במקום לבדוק דברים בכל מקרה ספציפי. סוף סוף אין אצלו רבבות עבריינים שהואשמו בפשעים חמורים, וניתן לבדוק את העניינים לגופם. יתר על כן: לא ייתכן שמתחת ידי רשות ממלכתית ייצא מסמך שמשמעותו אינה אמת, כי כאן יוצא שהמשמעות אינה אמת, נוגדת עובדות. זאת עיקר השגתי, והיא יורדת לשרשו של החוק.

עוד שתיים-שלוש הערות. בסעיף 3 מדובר על התוספת, בה מפורטות הדשויות הוכחות לקבל אינפורמציה, אולם נאמר: "שר המשפטים רשאי בתקנות, לאחר התייעצות עם שר המשטרה ובאישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, לשנות את התוספת". כפי שכבר אמרתי בהדמויות שונות, אם הבית הזה במליאתו קובע תוספת, לי לא נראה, עם כל הכבוד לשר ולכל הרשויות האלה, שגוף שאינו הכנסת במליאתה ישנה דבר שהכנסת החליטה עליו. דבר שקבענו באולם הזה, לא מן הדין שרשות אחרת, מוגבלת יותר בסמכויותיה, תשנה אותו. עקרונית אני חושב שלא ייתכן כדבר הזה.

שנית, בסעיף 4 מדובר על מסירת אינפורמציה לחו"ב, לפרקליט צבאי, לתובע צבאי ולקצין מבחן. כבוד השר, מה שידוע לתובע, מן הדין שיהיה ידוע גם לסניגור. כל העדפה של צד אחד לעומת משנהו לפני בית-המשפט נותנת לו יתרון בלתי-צודק. הסניגור זכאי לדעת את כל

הבהרה. אולי השר יואיל לומר לי בקריאת-ביניים אם אני טועה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

זה אינו אמור לגבי בית-משפט.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אם כן, לא לגבי בית-משפט - אני מודה לכבוד השר - אבל זה קיים לגבי מדינה זרה, לגבי מקום עבודה ומוסדות אחרים. אביא דוגמה: יש עבירות שחודשבעיני היא עבירה קיצונית מאוד וחמורה מאוד למרות שהעונש עליה אינו מגיע ל-20 שנות מאסר. היא חמורה מבחינת טוהר המידות במדינה, מבחינת חיי חברה תקינים, ובכלל, זו אחת העבירות המסוכנות ביותר, כי היא מדבקת ומכרסמת, ורק לאחרונה היינו כלנו שותפים להצעה חדשה לתקון חוקי השוחד ולהרחבתם, ובצדק. זו היתה הצעה של שר המשפטים. נניח שאדם צריך להתמנות לתפקיד ממלכתי רציני מאוד שלפי החיקוק רשאים לבדוק את עברו לפני קבלתו. אינני נכנס לכך אם מדובר על תפקיד שיפוטי, למשל.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

עליו זה לא חל.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

יפה; נניח אדם שצריך להיות עורך-דין בישראל והשלכה צריכה לבדוק את עברו. ואז העובדה שאיש זה קיבל שוחד בסכום גדול לפני 12 שנה, כדי להטות את הכף שלא כדן, אינה קיימת. לא נאמר בחוק שהתנאי הוא כי האיש חזר למוטב, אלא שלא הורשע לאחר מכן שנית. זה כלל לא אומר שהוא הפך לאדם הגון; זה כלל לא אומר שהוא חי חיים נאותים יותר. לא נדון שנית - זה הכל. אנו יוצרים לגבי מצב שאדם זה הוא בבחינת לוח חלק.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

איך אתה קובע שאדם חזר למוטב?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אם אדם עובר עבירה ואחר כך נתון לטיפול של קצין מבחן - זה מקרה שאפשר להוכיח אותו. אבל אם אדם קיבל שוחד בסכום של 150 אלף לירות, נדון לתקופה מסוימת ואחר-כך הוסיף ליהנות מהסכום הזה במשך כל חייו, הרי לפי חוק זה כאילו שום דבר לא קרה, הוא יהיה בבחינת לוח חלק בפני כל רשות שתצטרך למנות אותו לתפקיד חדש.

ולא זו בלבד, כבוד השר. סעיף 15 בא וקובע שלא זו בלבד שיתכן למסור אינפורמציה, אלא הרשעה שאינה נרשמת לפי חוק זה, או שעברה עליה התקופה האמורה, לא תובא בחשבון על-ידי מי שרשאי על-פי חיקוק להביאה בחשבון, אף אם הגיעה לידיו בדרך אחרת. כלומר, אנו לא רק קובעים מה לעשות ברישומים שלא נזוים את דיווחם על אף שהיו. החוק מוסיף וקובע עליונות לחוק זה לגבי חוקים אחרים. כלומר החוקים שבהם קבענו שיש לבדוק את עברו של אדם בטרם נפקיד בידיו תפקיד רציני - ואנו לא עושים זאת בכל חוק, אלא כאשר מדובר לגבי אנשים שבדיהם נמסרת נאמנות - שם יש זכות וחובה להביא בחשבון את עברו הפלילי או הנקי של האדם. אבל בחוק זה אנו

של הפליה כלשהי לפי חוק זה, אלא אם מסרסים אותו או פועלים נגדו, ובוודאי שאי אפשר לקבוע בחוק: בבק"ש לא לסרס את החוק ולא להשתמש בו לרעה — כי זה לא יועיל. אם מישהו רוצה לעשות הפליה פוליטית בניגוד לכתוב בחוק, הרי על-ידי זה שייכת בחוק: אל תעשה הפליה פוליטית, לא מנעת דבר. החוק איננו נותן שום הזדמנות למשטרה או למי שממונה על הטיפול במשטרה לשיקול דעת לעשות כך או אחרת, או לקבוע כללים.

אני אומר מראש, כי בחוק זה, כמו בשורה ארוכה של חוקים שאני מביא כנסת — והדבר חל על הרוב הגדול של החוקים שאני מביא — אינני אומר: כזה דבר וקדש; אינני אומר שהוועדה מוכרחה לקבל את ההצעה ללא כל שינויים. דאי שיש מקום לשיקולים על פרטים אלה או אחרים. הוועדה יכולה להחליט אם התקופה לא צריכה להיות עשר שנים, אלא שמונה שנים, לפי דעה אחת, או שתיים-עשרה שנים לפי דעה אחרת. אם בוועדה יתפשרו על פרט זה או אחר — נוח; אם לא — תוגש הסתייגות, והמלאה תכריע בהצבעה. לגבי רוב הדברים, שהיו שנויים כאן בוויכוח ביחס לפרטים, אינני חושב שזו זכותי או חובתי להתווכח או לעמוד דווקא על מה שכתוב בהצעה שהונחה על שולחן הכנסת. אינני אומר כך. גם אני כתבתי מה שכתבתי מתוך שיקול דעת, מתוך התייעצות עם חברי במשרד המשפטים, ולאחר מכן בוועדת השרים. לבסוף התקבל החלטה על דעת הרוב.

איננו שוקטים על השמרים לגבי ענישה. השאלה אם בית-הסוהר איננו נותן תרופה ואיננו מסייע היא בעיה שעליה נכתבו דברים רבים. הצרה הגדולה היא שאיש עוד לא הציע תרופה טובה יותר. על מדוכה זו יושבת ועדה נכבדה, בדאשתו של שופט בית-המשפט העליון, השופט חיים כהן, שיש לו נסיון רב בשטח זה, כי הוא היה במשך למעלה מעשר שנים גם פרקליט המדינה וגם היועץ המשפטי לממשלה. ועדה זו יושבת ודנה על שינויים בדרכי הענישה. בוועדה יושבים קרימינולוגים מומחים, פרופסורים, סוציולוגים, פסיכולוגים, וגם עתונאים. הם יושבים ודנים בשקידה בסוגיה זו. אנו מבקשים מהם שיתנו לנו הצעות, עצות ורעיונות. נשקול אותם ונביא אותם לפני הכנסת.

האמת היא שכל טיפול עונשי יש בו סיכון. שני אנשים עברו אותה עבירה, או עבירה דומה, שניהם קיבלו אותו עונש או עונש דומה, ולאחר מכן שניהם קיבלו חנינה. אחד נשאר בחברה ולא חזר לבית-הסוהר, והשני חזר לבית-הסוהר לאחר שעבר עבירה דומה או עבירה חמורה יותר. אינך יודע מדוע האחד נהג כך והשני אחרת. בבוואו לדבר על נושא זה, מוטב שנדבר עליו תוך מבוכה. אם יש לדבר בזכות המבוכה, זהו המקום.

אינני בא בטרגוניה להכריז הכנסת תמיר. הוא אומר: מה שבטוח — בטוח. אם פלוגי רשום — יהא רשום. הוא איננו נעשה אדם הגון. זוהי קונצפציה שאיננו מקבלים אותה. אני מתייחס ברגיזות לדברים שאמרת וחזרת ואמרת, שאנו רוצים לשאוב מהמשפט העברי כל דבר שיכול להתאים לחינוך. המשנה שלנו אמרה — כפי שצינתי בדברי הפתיחה שלי — שלאחר שאדם ריצה את עונשו, הרי הוא "אחיק" מחדש; כלומר, לפי זה מוחקים את מה שנרשם עליו במשטרה. זוהי קונצפציה שיש לכבד אותה. העובדה שהיא הולמת את המחשבה המודרנית בעולם רק מחזקת אותה.

הידוע לתובע, לתובע צבאי או לכל רשות מקבילה, וזה נכון גם לגבי התוספת.

אני גם סבור שלשכת עורכי-הדין חייבת להיות בין הרשויות הרבות מאוד — כ"א רשויות — הנזכרות בתוספת. לשכת עורכי-הדין זכאית שתהא נאמנה כמו כל הגופים האלה, ויש ביניהם גופים בעלי מעמד פחות חשוב ופחות אחראי משל הלשכה, וצריך לקבוע כללים באיזו מידה תהיה רשאית להעביר אינפורמציה כזאת לפרקליט-טים כשהעניין יידון בפני בית-המשפט.

הערה אחרונה, לכאורה פרוצדורלית, אבל היא נראית לי עקרונית. סעיף 21 אומר: "שר המשפטים ושר המשטרה ממונים על ביצוע חוק זה, ובכפוף להוראותיו רשאים הם להתקין תקנות לביצועו". נכון, חוקה על שני שרים שהם פועלים בהרמוניה, אולם סמכות של שר להתקין תקנות היא סמכות של שיקול-דעת, של דיסקרציה. אם כך, נחליט: שר המשפטים או שר המשטרה. שניהם טובים, אבל שהכנסת תעניק את הסמכות לשני השרים ביחד, זה לא נראה לי כשיטה. נניח שיש חילוקי דעות, וייתכן שיהיו להם השקפות שונות. והרי צריך להטיל על מישהו את האחריות, לשאת בתוצאות. לא צריך לחלק את הסמכות וליצור מצבים שמוזמנים ויכוח ואולי גם חיכוך.

במלת סיום רצוני לומר שהחנינה בסיטונות כעבור תקופה מסוימת לכל העבריינים כאילו לא עברו עבירה — היא מסוכנת ומרחיקת לכת, ואני מציע כאן מחשבה חוזרת לחלוטין עם טיפול הרבה יותר אינדיבידואלי, כדי שהכונה הטובה של משרד המשפטים, — וכונת משרד המשפטים ודאי טובה — הבאה לקדי ביטוי בהצעה זו לא תהיה לנו לרועץ.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

בברית היושבת-ראש, כנסת נכבדה. תחילה רוצה הייתי להשיב על מספר הערות של חבר-הכנסת תופיק טובי. הוא הציע שהרישום יעשה על-ידי רשות משפטית ולא על-ידי המשטרה. לכאורה זו הצעה סבירה, אבל למעשה אין זו אלא אלוויה. העבודה שלגביה אנו קובעים כללים בחוק המוצע היא עבודה אדמיניסטרטיבית פאר אכסלנס, ואם תיעשה על-ידי בית-המשפט, הרי שנעסיק שופטים בעבודת פקידות או שיעשו זאת פקידים בית-המשפט — דבר שמתקבל יותר על הדעת — והם יעשו את המלאכה. הם יעשו אותה יותר רע מהמשטרה, כי אין להם נסיון והם גם לא מתאימים לה. בתי-המשפט מותאמים לבירור עובדות שאינן ברורות או שנויות במחלוקת ולקביעת דברים לפי שיקול דעת. כאשר מופיעים שני עדים, האחד אומר שחור והשני לבן, האחר אדמיניסטרטיבי אין כל אפשרות להחליט אם זה שחור או לבן. כל מדינה נאורה נותנת לשופט את הסמכות לשיקול ולהחליט, וה"שופטים כותבים ביושר-לב: אני מאמין לזה, אינני מאמין לזה; השתכנעתי מזה, לא השתכנעתי מזה. הם כותבים משהו דומה לזה, דבר שאיש אדמיניסטרטיבי אינו יכול לעשות.

אני מסכים עם חבר-הכנסת טובי שיש לצמצם את התוספת של אלה אשר צריך למסור להם את פרטי הרישום. אמרתי זאת כבר בפתיחת דברי. אין כל אפשרות

"תן לי שאנס". רבותי, שניהם אומרים "תן לי שאנס", גם זה שנותנים לו שאנס והוא הולך הביתה לחיים שקטים והוגנים, וגם זה שנותנים לו שאנס ולמחרת הוא חוזר על אותה עבירה.

מה הדיבור "תן לי שאנס", כאילו זה קובע את העניין? זה מחייב מחשבה. זה מחייב התעמקות, ולא תמיד מצליחים גם במחשבה וגם בהתעמקות.

אני לא הייתי שופט במשך שלושים שנה, ואף לא במשך יום אחד. אבל כמספר שנים זה הייתי עורך-דין. אניד לכם שבתקופת השנים שאני מכהן בתפקידי הנוכחי עברו תחת ידי מאות רבות של תיקים מאנשים שביקשו חנינה. אין זה נכון שהשופטים מתרשמים כי יש רשימה ארוכה של עבירות. זה לא נכון. השופט יודע מתי עבירה קודמת היא רלבנטית ומתי אינה רלבנטית. נכון שמה שעשה הבחור כשהיה בן 15, זה לא צריך להשפיע על מה שעשה כאשר היה בן 30. אבל זה לא תמיד נכון. אם הוא גנב כשהיה בן 15, ופרץ כאשר היה בן 16, ועשה נסיון לרצח כשהיה בן 17, והגיע לאן שהגיע בגיל 35, אני חושב שמתחילים את החשבון מאז שהיה בן 15. אם בזמן שהיה בן 15 עבר עבירה ואחר-כך במשך מספר שנים לא קרה לו כלום, אין שופט בארץ הזאת שיביא בחשבון את העבירה הקודמת.

יש דבר מוזר ביותר בכנסת. או שתובעים מאתנו לקבוע בחוק עונש מינימום, כי אין סומכים על השופט, שמא יהיה רך מדי; או להיפך, תובעים שלא להראות לשופט שהאיש עבר עבירות קודמות, שמא יהיה מחמיר מדי. נכון, שופט עושה שגיאות כמו כל אדם. אבל השופט הוא אדם שאנחנו מאמינים לו ואנחנו סומכים על שיקול דעתו. לא מפני שהוא בן-עלייה, אלא מפני שאין לנו ברירה אחרת. אנחנו מוכרחים לקיים חברה. וכאשר מוכרחים לקיים חברה, סומכים על האנשים הטובים שאנחנו מאמינים להם שהם שופטים ועושים כמיטב יכולתם.

מצד אחד רוצים לקשור ידיהם שלמען השם לא יקלו בעונש, ומצד שני רוצים לקשור את ידיהם שלמען השם לא יחמירו בעונש. תנו לשופטים לעשות את מלאכתם, ואל תתנו להם לעסוק בדברים של רגיסטריציה.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):

ואחרי שלושים שנה תאמר עליהם שהחמירו בדיון.

ש"ר המשפטים י. ש. שפירא:

אתה יודע שאני מתייחס תמיד בכל הכבוד ובכל ההערכה לחבר-הכנסת הלוי, כשופט, כמשפטן, כחבר בחברה וכמבין כחבר הכנסת. אבל זו עובדה. אני יכול לעשות בעניין זה משאל אצל כל עורכי-הדין בארץ, זה כתוב בפסקי-הדין.

אני מסכים לרעיון שהובא כאן, ואני חושב שהדרך צריך להיעשות בוועדה, שצריכה להיות סלקציה קצת יותר מדוקדקת לגבי צעירים מכפי שעשינו. לא למחוק מה שהיה לפני שהיה בן 18. בחור בן 17.5 שרצה, הוא רוצח, ולא יעזור לו שום דבר, ולא יעזור לו להיות "פיננצ'ר מענטש" רק מפני שהיה בן 17.5. אם אנס - יכול אנס. ויש להביא זאת בחשבון. שמו גבול של 14. יכול להיות שצריך לקבוע גבול של 14 ובין 14 ל-18 לקבוע גבול אחר. יש פה מקום למחשבות.

איננו עוסקים פה בעניין של ריהביליטציה משפטית.

טוען חבר-הכנסת תמיד, שהאיש חייב לחזור בתשובה, ואז העניין שונה. כיצד אתה יודע שחזר בתשובה? מה סימנים יש לכך שאדם חזר בתשובה? הרעיון הוא רעיון נכון. כבר בימי הביניים, כאשר אמונות ודעות היו יותר מושרשות בחברה, אמר משפטן יהודי גדול, רבנו אשר, הרא"ש, הרב האשכנזי של היהדות הספרדית, שצריך להשגיח כיצד הוא מתנהג. כך נדע אם חזר בתשובה או לא. אם הוא מתנהג בסדר, סימן שחזר בתשובה. לא די בכך שיגיד כי חזר בתשובה, זה גם לא נחוץ. נאמר שם, ששנה של התנהגות טובה איננה מספיקה, התקופה צריכה להיות ארוכה יותר, כי במקרה הקונקרטי מדובר על התנהגות טובה במשך שנה. מדוע איננו יכולים לקבל זאת? האם מפני שזוהי גם הדעה המקובלת בעולם המודרני?

בסעיף 10 אין כל פיקציה משפטית. בסעיף 9 אנו אומרים שנותנים אינפורמציה על עבירות קודמות. בסעיף 10 אנו אומרים, כי כעבור זמן מסוים חדלה להינתן אינפורמציה לגבי עבירות מסוימות. מה יהיה כתוב בטור פס שיישלח לשגרירות זרה, למשל? יהיה כתוב כי בהתאם לחוק רישום עבריינות שלנו אין למסור אינפורמציה לגבי אדם פלוני. יושב כאן השגריר, יושב הקונסול, הוא יכול לעיין בחוק. יש לו יועץ משפטי והוא מסביר לו כי לפי סעיף 10 אין מוסרים אינפורמציה על עבירות מסוימות, לאחר שעבר הזמן שנקבע בחוק. ודאי שלא יהיה כתוב בתעודה שתניתן שהוא צדיק וישר. בעניין זה צריך לפרסם תקנות, והתקנות האלה ייקבעו על-ידי שר המשפטים ושר המסטרדה יחד. אמנם אני חושב שזה יכול להיעשות על-ידי אחד, אך אינני רואה שום אסון אם זה ייעשה על-ידי שניים. יש לזה הרבה תקדימים. זה מסוג הדברים שלא כדאי אולי להעסיק בהם את הבית.

מפי חבר-הכנסת הלוי הושמעה הערה, ואני מצטער על שאיננו בבית. אני יודע מדוע איננו כאן. הוא עסוק בוועידת מפלגתו, אבל כיוון שיש לי כמה הערות של אי-הסכמה אתו, הייתי מבכר שיהיה נוכח.

אני שמח מאוד שחבר-הכנסת הלוי הגיע לידי מסקנה שצריך להקל בענשים. חבר-הכנסת הלוי יושב כש-לשים שנה על ספסל בית-המשפט והיה שופט מחמיר מאוד, היה מטיל ענשים חמורים ביותר. כנראה לאחר שלושים שנה של הטלת ענשים חמורים הוא בא לידי מסקנה שהגיע הזמן להקל. יפה. הוא מציע לנו דבר מוזר. הוא אומר שכאשר מטילים עונש על תנאי, הרי משגמרת תקופת התנאי צריך לשכוח את הכל.

במה אנחנו עוסקים? מחליט שופט בבית-המשפט שפלוגי שעבר עבירה ילך לשנת מאסר, אבל לא יעשה זאת בפועל ממש, אלא זה יישמר לו. אם תוך שלוש שנים לא יעבור עבירה דומה או מאותו סוג, לא ילך לבית-הסוהר. אם יעבור עבירה כזאת בתוך שלוש שנים, ילך באופן אוטומטי לבית-הסוהר. לפי ההוגמה: עבר אדם עבירה, דנו אותו לשנת מאסר, נניח על גניבה, ובמשך שלוש שנים לא יעבור עבירה דומה, ואילו בחודש ה-36 הוא יעבור עבירה של גניבה - לפי חוק זה הוא הולך אוטומטית לבית-הסוהר. אומר לנו חבר-הכנסת הלוי: אבל אם עבר את העבירה השנייה בחודש ה-37, לא די שלא שולחים אותו לבית-הסוהר - זה בסדר גם לדעתי - אלא צריך בכלל לשכוח שעבר פעם עבירה כזאת.

אני מפקפק בדבר. חבר-הכנסת הלוי תיאר לנו בצורה פלסטית שאנשים אלה עומדים בבית-המשפט ואומרים:

— חוק רישום עבריינות (שפירא, סנהדראי); חוק לתיקון פקודת הסמים המסוכנים (מס' 3) (סנהדראי, שפירא) —

נאמרו פה דברים מרובים, הרבה דברים נכונים והרבה דברים לא נכונים, כפי שנהוג בכל ויכוח. מוזר לומר שע"בירות פוליטיות, בדרך כלל, אין עמן קלון. העבירות שיש בהן הקלון הגדול ביותר בהיסטוריה האנושית היו עבירות פוליטיות. ומספיקה בשביל זה ההיסטוריה של המאה העשרים בלבד.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. כפי שאמרת, אני מצפה להצעות טובות, שייראו בעיני טובות, בתוך הוועדה. אני מבקש מאוד את יושב-ראש הוועדה שיעשה ככל יכלתו שהחוק יעבור מהר ויבוא לקריאה שנייה ושלישית, מפני שאמנם חיבנו לו 22 שנה, אבל אין צורך לחכות לו עוד 22 חודש.

היו"ר ט. סנהדראי:

עכשיו נצביע, לפנינו רק הצעה אחת.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק רישום עבריינות, נות, תש"ל-1970, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ד. חוק לתיקון פקודת הסמים המסוכנים (מס' 3), תש"ל-1970 * (קריאה ראשונה)

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף ח' בסדר-היום: חוק לתיקון פקודת הסמים המסוכנים (מס' 3), תש"ל-1970, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אליבא דאמת צריך היה שדבריאות להביא את הצעת החוק הזאת, מפני שהטיפול בסמים מסוכנים הוא עניינו. אם אני מביא את הצעת החוק, הרי זה מפני שאנחנו מטפלים בצד הלגליסטי, בצד הפלילי, של הפקודה בעניין סמים מסוכנים. אנו רוצים לסתום מספר פרוצות בנושא זה. לכן אני האיש המביא זאת. אני אומר כבר מראש שאבקש כי יעבירו את החוק הזה לוועדת השירותים הציבוריים כדי שהיא תטפל בנושא.

בין תופעות העבריינות בישראל הולכת ומתבלטת בשנים האחרונות תופעת השימוש בסמים. לאור ממדיה והתפשטותה הריהי מחייבת תשומת-לב מיוחדת מצד המחוקק ומאמץ-יחיד מצד רשויות השלטון העוסקות בחינוך, בבדיאות מונעת ובהשטלת החוק. יהא זה בשל אפנה עולמית או יהא זה בשל מיקומה הגיאוגרפי של ישראל ההופך אותה למקום-מעבר נוח בשביל סמים המוברחים מן המזרח לארצות המערב ומן הארצות בהן מיוצרים הסמים לארצות אחרות במזרח במערב שבהן מבוקש הסם — התוצאה היא כי גדל היקף המסחר בסמים וגדל היקף השימוש בהם, וכל המתעלם מתופעה זו חוטא לאמת ועלול להזניח את החובות שמציאות זו מטילה עליו.

אם נשווה לדוגמה את הנתונים הסטטיסטיים ניווכח כי בחודשים ינואר-אוגוסט 1970 נתגלו על-ידי המש-טרה 1121 עבירות על פקודת הסמים המסוכנים לעומת

680 בתקופה המקבילה אשתקד; הואשמו 1483 איש בעבירות כאמור לעומת 942 איש בתקופה המקבילה אשתקד. מבין נאשמים אלה 404 היו קטינים ו-308 תיירים. בתקופה המתוארת נתפסה בארץ כמות חשיש בת 2 טונות ו-165 ק"ג. נתונים מספריים אלה אינם אומרים כמובן את הכל; הם מצביעים על גידול בהיקף, אך הדבר המיוחד והמעורר את תשומת הלב הוא התפשטות הנגע לעבר חוגים ושכבות אשר לא היו נגועים בתופעה זו בעבר. נקטתי לשון "נגע", כיוון שרצוני לחזור ולהדגיש כי בעיניהם של המומחים, בעיני רשויות הבריאות הממלכתית, אין ספק בדבר השפעתו המזיקה של השימוש בחשיש, שהוא הסם הנפוץ בעיקר בארץ; וכי אין דבר מסוכן יותר, מבחינת מניעת העבריינות, מהפצתן של תאוריות בלתי-בדוקות המבקשות להטיל ספק בקיומו של הנזק הנובע מן השימוש בסם האמור.

אני מקווה שחברי הבית אינם חושדים בי שאני מתיימר להיות מומחה בנושא הסמים האלה. ידיעותי אינן מספיקות כלל, ומה שאני אומר אני אומר על דעת הייעוץ המומחי והמקצועי שאני מקבל.

על כן ראינו כעניין בעל חשיבות ראשונה להסיר ספיקות כל שהם; והוועדה המייעצת הפסיכיאטרית אשר ליד מועצת הבריאות הממשלתית החליטה לדון בבעיית השימוש בחשיש, ולפני חודשים בקירוב פירסמה ברבים את מסקנתה. לפיה מאוחדת הוועדה בדעתה כי השימוש בחשיש הוא בבחינת סכנה רצינית לבריאות הציבור והפרט גם יחד. הוועדה הדגישה כי השימוש בחשיש פוגע בכושר הסתגלותו החברתית של הפרט וביכולתו לתפקד בצורה יעילה, ויתר על כן: עלול להיגרם לפרט נזק נפשי חמור.

מלחמת ששת הימים, הפכו המסחר והשימוש בסמים מסוכנים לתופעה הפושה בממדים החייבים להדאג.

אם לפני הכירו הכל בחומרת הסמים המסוכנים לגוף ולנפש, הנה לאחרונה נשמעים פה ושם קולות, כאילו אין השימוש בסמים מזיק לגוף ואפילו לגוף אינו מזיק; ויש אנשי בוחמה שאף מציעים להקים בישראל מועדוני חשיש, ולא עוד אלא להטיל את "משימה" הזאת על תנועות הנוער. דברים אלה מלמדים עד כמה נמצאים אנו בעניין זה במדרון, עד כמה התהליך מסוכן; ואם לא נעשה עתה יד אחת לבלום אותו הוא ייהפך לבעיה לאומית תקוה לפתרון כמו בכמה מדינות אחרות.

עינינו הרואות, ואין צורך בניתוחים מדעיים דווקא, עד כמה השחיתות הסמים גוף ונפש. הסמים היו למכה שתוצאותיה טימטום חושים, רפיון המחשבה, אי-איכפ" תיות ואדישות לכל, בירחה מהמצאות, הגברת העבריינות וריבוי מופרעים בחברה.

בישראל היה פעם השימוש והמסחר בסמים נחלתם של אנשי העולם התחתון בעיקר. אך לאט לאט התפשט הדבר לחוגים רחבים יותר, בהם סופרים, משוררים, אמנים מחוגי הבוחמה וסטודנטים רבים. הקמפוסים, ובעיקר הקמפוס של האוניברסיטה העברית, הפכו להיות מוקד לשימוש בסמים, ויש אפילו המשתבחים במעשיהם אלה. אין פלא, איפוא, שהנגע הזה החל פושה גם בקרב הנוער, והיום מדברים על מאות ואולי אלפים מבני-הנוער שנת" פסו לאפנה זו, כשם שנתפסו לאפנות אחרות של "העולם הגדול" המתבטאות בלבוש ושיער שאינם מעידים על שיווי-משקל דווקא.

כאמור, לאחר מלחמת ששת הימים גדלה ודבתה תופעה זו. ישראל הפכה להיות ארץ מעבר נוחה, וזוהי רוציה לסוחר החשיש למיניהם. מתגבשים ותיירים שבאו לישראל אחר המלחמה הביאו אתם את תרבות הסמים והדיכוי אחרים במחלתם. צריכת החשיש גדלה, לפי דעת מומחים, ביותר ממאה אחוז לעומת התקופה שלפני המלחמה, ומספר הדרכנים מגיע היום ליותר מרבעה. אם לפני היתה המשטרה תופסת כמה מאות קילוגרם סמים בשנה, הרי עתה מדובר בטונות, וברור שאין יד המשטרה משגת הכל.

שוחרי התרבות ה"מודרנית" הזאת טוענים שאיסור השימוש והסחר בסמים הוא בבחינת פגיעה בחופש הפרט. אך האם דורנו יכול להרשות לעצמו, בעילה של שמירה על חופש הפרט, כביכול, להחיר שימוש בסמים שסופם להביא להתנוונות רוחנית של עם בריא? אף אם יש כאן פגיעה בחופש הפרט, וכאמור יש לפקפק בכך, הרי על כגון דא ייאמר: קיפוח החופש וקיפוח הנפש - קיפוח החופש עדיף.

לכן יש להשתמש בכל הדרכים המועילות כדי לבלום את "תרבות הסמים" בישראל. יש לבדוד את המשתמשים בסמים ולהרבות בפעולות חינוך והסברה בעתונות, ברדיו, בטלוויזיה וכיוצא באלה. לאחרונה - כפי ששמענו עתה גם משר המשפטים - הוקמה ועדה בין-משרדית, בראשותו של היועץ המשפטי לממשלה, שנטלה על עצמה לפעול בכיוון זה. אנו מברכים על הקמתה ומקווים שפ- עולותיה יביאו תוצאות טובות. אבל יש להשתמש גם באמצעים מינהליים וחוקיים ולייעל את צבת החוק. על המשטרה להפעיל מאמצים מרוכזים ויעילים

אני מדגיש דבר זה מאחר שמכיר אני כי אין להי" לחם ביעילות נגד תופעת השימוש בסמים רק על-ידי קביעת איסורים וענשים בחוק. יש צורך בהסברה ובחינוך, ויש לקוות כי אמצעים אלה ישכנעו את הרבים ויקטינו את הצורך להיזקק להליכים משפטיים.

כדי לתאם את הפעולות של כל גורמי השלטון בנושא שלפנינו יום משרד המשפטים הקמת ועדה בין-משרדית שעליה לתכנן את דרכי הלחימה וההסברה בנוגע לשימוש בסמים. ועדה זו, שבה משתתפים נציגי משרד המשפטים, הבריאות, החינוך והתרבות, הסעד והמשטרה, קבעה קווים ודרכים להסברה, יזמה פעולות הסברה, תיאמה את פעולות המשרדים ועוד ידה נטויה, כי עדיין נעשה מעט מול ממדיה של התופעה.

במקביל נבחנו הרואות החוק בנושא זה שלפנינו ונקבעו קווי המדיניות שתניקט על-ידי באי-הכוח של המדינה בהופיעם בבתי-המשפט.

בחניתן של הרואות החוק, היינו פקודת הסמים המסוכנים, 1936, העלתה את הצורך לתקן ליקויים ול" מלא את החסר בחוק הקיים. מסקנות אלה באות לידי ביטוי בהצעות לחיקוק המוגשות עתה לפני הבית. לא אכנס לפרטי התיקונים המוצעים, אך אזכיר כי התיקון שלפנינו מציע לאסור את השימוש בל.ס.ד., והוא מוסיף את הסם הזה, בין היתר, אל רשימת הסמים המסוכנים. התיקון קובע את הדרכים שבהן ניתן יהיה להוסיף סמים מסוכנים לרשימת הסמים המוגבים כיום בפקודה. כן מכליל החוק בין העבירות גם את התיוון ליצוא, ליבוא או למסחר בסמים. עד עכשיו היה זה רק עניין של המסחר עצמו, אך מסתבר שהתיוון ממלא בשטח זה תפקיד עוד יותר גדול משממלא התיוון במסחר בדרך-כלל. החוק מחמיר גם בשיעור הקנס ובמקסימום העונש אשר בית-משפט השלום יהא מוסמך להטילו בדונו בעבירה וקובע הרואות נוספות בתחום דיני הראיות, בכל הכרוך בהוכחת אישומים על פקודת הסמים המסוכנים.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. לא אצא ידי חובה שבמתן תמונה מלאה ככל האפשר על הפעולות הננקטות, אם לא אזכיר כאן גם כן כי התביעה הכללית קיבלה הרואות להצביע לפני בתי-המשפט על חומרת התופעה המתוארת. מצד התביעה תניקט עמדה מחמירה, ביחוד בכל הנוגע למסחר בסמים ולהחזקת סמים לצרכי מסחר; כי אין ספק שיש להילחם בעיקר נגד שורש הרע, ושורש זה טמון במקרה דגן במסחר הסמים המסוכנים על כל צורותיו.

כאמור, אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת השירותים הציבוריים.

הי"ר ט. סנהדראי:

נעבור עתה לדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת נסים, ואחריו - לחברת-הכנסת גרוסמן.

משה נסים (גח"ל):

ברשות היושבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. האני סור לסחור ולהחזיק בסמים מסוכנים נקבע בחוק מנדטורי משנת 1936. הרואות החוק הקיים, המינהליות והעונשיות, היו דיין לתקופה שבה המסחר והשימוש בסמים מסוכנים לא היו בגדר תופעה אלא בגדר מקרים יוצאי דופן. אלא שבשנים האחרונות, במיוחד לאחר

תיקונים שאנו תומכים בהם וכמה שיש לדחותם, ולכן נצביע בעד העברת ההצעה לוועדה מתוך מגמה ותקווה שבוועדה ייעשו התיקונים הדרושים.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרוסמן, ואחריה לחבר-הכנסת גולדשמידט.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. חוק לתיקון פקודת הסמים המסוכנים (מס' 3), תשל"א-1970, הוא חוק בעתו, וצריך לברך את שר המשפטים על שהזדרז להביאו. ביוני 1969 הוגשה הצעת חוק של חבר-הכנסת ארזי, ונדמה לי שמן הראוי היה להזכיר זאת, מאחר שהכנסת העבירה את ההצעה הזאת לוועדה. דומני שהיה אז רק חבר כנסת אחד שהציע להסיר את ההצעה מסדר-היום — היה זה חבר-הכנסת אבגרי. ובוודאי תהיה לו עכשיו — לו או לחברו — הזדמנות לנמק.

ועדת השירותים דנה בנושא הסמים המסוכנים בישיבות רבות והניחה על שולחן הכנסת את מסקנותיה. הייתי שמחה להיווכח כי הממשלה לא השאירה את המסקנות באחת ממגרותיה אלא הסיקה את המסקנות המעשיות, המבטאות בין היתר בתיקון פקודת הסמים ובהצמחת שינויים לחוק כדי שיוכל להעניש את אלה הראויים לכך. אבל מתפקידו של החוק, לפני שהוא מעניש, להרתיע ואולי אפילו לחנך.

הוועדה דנה בכל ההיבטים — האספקטים — של הבעיה ונעזרה במומחים רבים. הרחבת תחולתו של החוק — דבר הבולט בהצעה המוגשת — היתה רק אחד הסעיפים במסקנותיה של הוועדה; ואולי לא הסעיף החשוב ביותר, אולי רק השורה האחרונה.

בהזדמנות זו, כאשר דנים על תיקון פקודת הסמים המסוכנים, יש להזכיר כי בעיית-הבעיות היא מה לעשות כדי שהחוק יישאר בשימוש מינימלי; מה לעשות כדי למנוע עבריינות מסוכנת זו. החינוך, הרפואה המונעת, ביעור המוקדים החברתיים המדשנים את קרקע צמיחתה של עבריינות מסוג זה — זאת הבעיה.

מה למדה הוועדה מן המומחים שהופיעו לפניו ומן המסקנות השונות שנשלחו מטעם אירגון הבריאות העולמי? מי? אקרא רק כמה מהן:

(א) שימוש בחשיש גורם שינויים בתיפקוד האישיות, במיוחד בתחום התפיסה ובתחום הערכת זמן ומרחק;
(ב) במקרים בהם פועלת השפעת הסם על מצב נפשי גבולי עלולים להתעורר מצבים פסיכויטיים;

(ג) מצבים פסיכויטיים עלולים להיווצר גם כתוצאה מן התלות בסם;

(ד) סכנה נוספת בתלות בחשיש היא יצירת קבוצות סטיות אסוציאליות או אנטי-סוציאליות עקב התלות בסם;

(ה) נמצא — וזה חשוב — שרובם של המתמכרים לסמים המסוכנים ביותר — זאת אומרת מסוכנים יותר מאשר חשיש — החלו בשלב ראשון בשימוש בחשיש.

ישראל הפכה ל"אקספורטר" של סמים ול"אימפורטר" של מעשנים. זוהי עובדה מצערת מאוד, רבות. אני יכולה רק להתנחם בכך שה"אידיאלוג" של הל.ס.ד.,

יותר למען המלחמה בסמים. בהיתפס תיירים, מתגבים או תושבים ארעיים כשהם משתמשים או סוחרים בסמים יש לנקוט נגדם צעדים נמרצים עד כדי הוצאת צווי גירוש, כדי לשחרר את חברתנו מנוכחותם וכדי להרתיע את כל הבאים אלינו לבל יסכימו לעשות במלאכה זו בישראל.

במצב דברים זה הצעת החוק שלפנינו כוללת כמה תיקונים חשובים, וכמה תיקונים לא-רצויים משום שלמעשה הם באים להקל ולא להחמיר.

ההצעה להרחיב את סמכותו של שר הבריאות, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, ולאפשר לו לאסור סוגים נוספים של סמים היא הצעה טובה. משום שהחוק הקיים לא כלל כמה סוגי סמים הידועים כיום בעולם כמסוכנים וכמזיקים. יש רק לקוות ששר הבריאות יורה על קיום מעקב ולא יהסס לנקוט יזמה מתמדת להשתמש בסמכות זו בשעת הצורך.

תיקון חשוב נוסף הוא איסור התיווך במסחר בסמים מסוכנים והעגשת העבריינים על כך. החוק הקיים היה לקוי במידה ניכרת בהעדר הוראה האוסרת את התיווך בסמים; משום שהיה, כאשר המסחר בסמים פורח, רב חלקם של הסרסורים לדבר עבירה. הצעת החוק הזאת באה לאסור במפורש גם את השימוש בסם ולא רק את החזקתו, והדבר לא היה ברור מהחוק הקיים. אין ספק שגם זה תיקון חייוני.

לעומת ההחמרה בשיעור הקנס המוצעת בחוק — 5,000 ל"י ל-20,000 ל"י, ואני מצדד בה — הרי למעשה פותחת הצעת החוק פתח של הקלה בה — במאסר והן בקנס לעברייני הסמים, ואין לבי שלם עם כך. בדברי ההסבר נטענה טענה שיש עבירות על פי החוק שאינן חמורות במידה רבה, ולכן ראוי שהעונש המקסימלי יהיה שלוש שנים מאסר וקנס בן 10,000 ל"י בלבד, בגבול סמכות הענישה של בית-משפט השלום. הגיומקים לתיקון זה אינם נראים לי. בעניין זה שלפנינו, שבו ההרתעה היא כה חשובה באופן עקרוני, אין ליצור אפילו מבחינה סמלית אפשרות של עונש מקסימלי נמוך יחסית. אם יש מקרים הראויים לעונש לא-חמור במיוחד, הרי חוקה על בית-המשפט שיתן דעתו על כך בגור-הדין. והלא מדובר בעונשים מקסימליים ולא בעונשי חובה. יתר על כן, אין זה רצוי להשאיר את הסמכות לקבוע את מידת חומרתו של המקרה בידי התביעה הכללית לבדה, שברצותה תגיש את כתב-האישום לבית-משפט השלום וברצותה תגיש אותו לבית-המשפט המחוזי. העונש המקסימלי בארצות-הברית על עבירות סמים, עד כמה שידוע לי, הוא עשרים שנה. ואם אצלנו הוא עשר שנים בלבד, אין ליצור מקסימום נמוך יותר שיחליש את כוח ההרתעה של החוק.

הקלה נוספת מוצעת בחוק זה והיא הוצאת חלק מהסמים, ודווקא החמורים שבהם, מתחום האיסורים המוחלטים והפיכתם לסמים שמנהל שירותי הבריאות רשאי להחיר את החזקתם ואת השימוש בהם. נראה לי שלא ייגרם כל נזק לבריאות הציבור אם נשאיר את האיסורים המוחלטים על כנם. צריך לקוות שהמנהל לא יחיה ליבדלי בהוצאת רישיונות גם לגבי אותם סמים שאינם מן החמורים ביותר. ייתכן שיש מקום לתקן גם את החוק, באופן שהסמכות להוציא רישיונות תהיה לא בידי אדם אחד אלא בידי ועדה בת שלושה רופאים, ומנהל שירותי הרפואה יעמוד בראשה.

כאמור, אדוני היושב-ראש, יש בהצעת החוק כמה

1967 הוא עבר בצורה דרסטית לשכבות נוער שבאונברסיטאות ובבתי-ספר תיכוניים. בקיצור — אולי אפנה.

מה דוחף נוער להתמכר לסמים? אולי גיתן להגדיר זאת במלה אחת: המצוקה — אם זו מצוקה כלכלית, אם סביבתית-סוציאלית, ואם נפשית-רוחנית.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
כולם בני-טובים.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
לא כולם. אולי זה אחד מסימני הניכור של החברה המודרנית, או אולי זה חיקוי זול למודרניזם, אולי אחת הצורות של האסקאפיזם, ההימלטות אל הבלתי מציאותי.

ישבו צעירים ושוחחו, ודבריהם התפרסמו בחוברת "שדמות" מס' ל"ט, לתנועה הקיבוצית. אמר האחד: "אם יהיה שלום — מה יהיה עם העם שלנו בלי מלחמה, בלי צבא ובלי משימות מלכדות? הצבא מאחד אותנו, הוא מחנך את הבנים". ענה השני לעומתו: "לא צריך צבא, ואפילו הטוב ביותר, אם אין הכרח בו. הלוואי והיו לנו הבעיות של כל הנוער בעולם. אותי לא מדאיג העניין של ההידרדרות".

מבחניה מסוימת צדק השני. התרופה נגד הידרדרות הנוער אינה המתח של המלחמה וסכנת החיים. הפחד איננו מבריא את הנפש. הרצון לברוח מהמציאות הוא תמיד תופעת לוואי לחרדות שבלב. ואם הנוער שלנו לא הידרדר ולא עיוות את דמותו, בניגוד למה שקורה בצבא — אות העומדים זמן רב בחפירות, הרי זה הודות לכך ששמדנו על טוהר הנשק, או כפי שקוראים לזה עכשיו בצבא — אינני יודעת למה צריך היה להחליף את הנוסח — "משמעת אש". טוהר-נשק זה, או יותר נכון השינוע כי המלחמה היא נכפית ובצדה נעשים חיפושים מתמידים לעשות שלום, הוא הוא המחזיק את המוראל, הוא הבלם מפני הידרדרות. דבר בעתו עשו ראש הממשלה ושר הבט"ח שלא זילזלו בשאלות ובספיקות של "שמייניסטים" והתפנו לדו-שיח אתם. השמייניסטים עומדים ערב צבא, ומגיע להם שידעו כי לא הוחמזה שום הודמנות לקרב את השלום. השינוע בצדקת המלחמה עזר להתגבר על הפחד. הוא מחסום מפני הידרדרות רוחנית.

מציעי החוק מציעים הרחבתו ותחולתו הנוספת והמפורטת על "סמים מסוכנים שיש לאסרם" וטרם הוגדרו בפקודת הקודמת מ-1936, או שלא נתנו אפשרות לשר הממונה, ובמקרה זה שר הבריאות, להחיל עליהם הוראותיו. הכוונה לסמים שמקורם לא רק במורפין וקוקאין, כמו חשיש, אלא גם סמים הלוצינוגניים, הוויחיים, כלס"ד, למשל. פליאני מדוע מציע סעיף 9 שהשינוי ייעשה ב"תוספת" של שר הבריאות, ודווקא באישורה של ועדת החוקה, חוק משפט. כמובן, הבעיה היא מהי נקודת המוצא: אם נקודת המוצא היא משפטית-חוקתית טהור — רה או חברתית-בריאותית. אין ספק שלפירושים ולפירושים היבט חברתי ובריאותי מובהק, ויש להפנות את התיקון לעיבוד ולהכנה לקריאה שנייה ושלישית לוועדת השירותים. בתוקף המציאות המצערת למדה ועדה זו את הבעיה. התיקון בא לתקן את החוק ולהחילו על כל סוגי הסמים תוך הבדלה לצורך רפואי בין סוגיו השונים. ופה אינני מסכימה עם הדובר הקודם. זה הכרחי. התוספות המפרשות את הסוגים שיוכנו על-ידי שר הבריאות צריכות לבוא לאישורה של ועדת השירותים ולא של ועדת

טימותי לירי, נדמה לי שכך קוראים לו, חיפש ומצא עיר-מקלט דווקא באלז'יר —

(קריאה: הוא אפילו דוקטור).

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
הוא פרופסור.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
תודה רבה בעד ההשכלה.

— הוא מצא לו עיר-מקלט דווקא באלז'יר, והוא מחפש את זה הלאה, ב"פתח".

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
מן הראוי להוכיח שהוא גורש גם מביירות, גם מסוריה וגם מקהיר.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
לא הזכרתי לא את קהיר ולא את סוריה, לא במקרה. כל התבטאויותיו הן כולן טישטוש מוחין. ותרשו לי לצטט כמה פסקות:

"אחים ואחיות — מכרזי לירי — זו הפעם אל נטה עוד אונן לדיבורים על שלום. ההתנגשות שביקשנו להימנע ממנה צררה אותנו בכנפיה: מערכה אקולוגית-דתית החובקת זרועות עולם, החיים נגד המוות". והלאה הוא אומר: "אני מצהיר כי מלחמת העולם השלישית מתנהלת עתה על-ידי הרובוטים קצרי השיער, שמטרתם ביועדן היא להשמיד את המרקם המורכב של חיי-פרא חפשיים על-ידי השלטת משטר מכני". וכך הלאה וכך הלאה.

לגבי נושא אחד יכולים אנו למצוא אצלנו מחשבה בהירה בתוך כל הטירוף הזה, וזה לגבי נושא האנטי-ישראליות החדיפה, ממש גזענות.

מסתבר כי תדמיתנו בעולם היא תדמית של חברה הסולדת מבריתה מהמציאות "אל חיי-פרא חפשיים", כפי שהוא אומר, אל ההלוציניזם; חברה הסולדת מהבריה מהחיים האקטיביים אל האדישות הכביכול-מתוקה. ותפילה בלבי, שתדמית זו תהיה אמיתית ותואמת את המציאות החברתית שלנו.

יש לראות בדאגה מיוחדת את עישון הסמים על-די הנוער. ב-1969 נרשמה עלייה גדולה של עבירות סמים אצל קטינים ובוגרים עד גיל 20. באותה שנה נתפסו — והדגש על נתפסו, כי לא כולם, כמובן, נתפסו, — 361 קטינים ובוגרים צעירים, לעומת 153 ב-1968, 109 ב-1967 ו-53 ב-1966. יש מחקרים רבים שצוטטו כבר מעל דוכן זה ב-1969, כאשר חברי הכנסת ארזי הביא את הצעתו. יש גם מחקר מטעם המכון לקרימינולוגיה שבפקולטה למשפטים של אוניברסיטת תל-אביב. אך הנתונים שהבאתי הם נתונים של המשטרה. בין עברייני הסמים ב-1969 היה ילד בן 13, 4 ילדים בני 14, 20 בני 15, 180 בני 16-18. ומכלל העבריינים הצעירים 56 בנות בגילים בין 15 ל-20. בחמשת החודשים של שנת 1970, מינואר עד 5 ביוני, הגיע מספר המשתמשים בסמים למספר המשתמשים בכל שנת 1969. ועד אמצע יוני נתפסו אלפי טונות חשיש, נפתחו 739 תיקים והואשמו 900 אנשים. ובכן המספר גובר והולך.

הניתן להגדיר איזה סוג נוער זה, אם מדובר בראש ובראשונה בנוער? השימוש בסמים התחיל בשכבות הנמוכות, המקופחות, או בקרב העולם התחתון. משנת

ואליבא דאמת היא עתיקת יומין, כי זה אלפי שנים משתמשים בני-אדם בסמים למטרות שונות, בעיקר לשם הרגעת כאבים פיסיים ולהפגת דאגות וטרדות וגם כדי להשיג לשעה חולפת הרגשות אושר שהחיים האפורים שוללים מהם. אבל השאלה החריפה מאוד בעולם ובישראל במשך עשרות השנים האחרונות והיא הסתעפה לכיוונים שונים: התרחב הייצור של הסמים הקלסיים, כגון אלה הבאים מצמחי הפרג, האופיאטים למיניהם; וכן אלה הבאים מן הצמח קאנאביס והידועים בישראל כחשיש ובארצות-הברית כמריחואנה. אמצעי התחבורה החדשה והסחר המודרני תרמו כמובן גם הם מרצון או שלא מרצון להפצת סמים אלה, ולא די בזה — התעשייה הכימית פיתחה חמרים סינתטיים שהאדם לא הכירם ואשר השפעתיהם על האדם שונות מכל מה שהיה ידוע עד כה.

אבל בצדה של התפתחות זו חלה גם התפתחות בהלכה-הרוח בחברה האנושית. חברות השפע בעולם המערבי גילו בסמים אלה, בישנים ובחדשים, אמצעי חדש להפגת מתחים, להרגעה, לבריחה מבעיות החיים — כל זאת בנוסף על שניים שהתפשטו כבר בעולם: האלכוהול וה-עישון.

משמעות מיוחדת נודעת לסמים בעיני הדור הצעיר יותר, אותו דור המתעורר בחלקי העולם השונים מתוך ביקורת על הדור המבוגר ודחייתו, מתוך מעשי מתאה נגד סדרי החיים והחברה שאותם מבוגרים מנחילים להם. השימוש בסמים בידי צעירים רבים מבטא לפי תפיסתם את הטענה שאין הסמים גרועים יותר מעישון וכוהל, ושדור שהתמכר לשני אלה אינו רשאי להתנגד לסמים.

והאמת היא שהמריחואנה אינה מרחיבה את הפער בין הדורות, כי רבים המבוגרים המתפתים מטעמים שונים לסנות את האמצעי הזה. מספר מעשי המריחואנה, שעישנו לפחות פעם אחת, גדל בארצות-הברית באופן מבהיל. המכון הכלל-ארצי לבריאות הנפש בארצות-הברית העריך באוקטובר 1969 את מספר האנשים שעישנו לפחות פעם אחת ב-5 מיליון, ובינוי 1970 נקב ד"ר יולס, מנהל המכון הגזר, במספר 20 מיליון נפש.

להשוואה אצטט מתוך ספר מסוג אחר בישראל — לפי "הרפואה", עתון הסתדרות הרפואות בישראל, מן ה-4 באוקטובר 1970: בשנת 1968 החרימה המשטרה בישראל 111.4 ק"ג חשיש, ובשנת 1969 — 4,500 ק"ג. מספרים מהימנים פחות או יותר לגבי מעשנים בישראל לא יכולתי למצוא, אבל גידול הסחר בחשיש המתבטא בגידול ההחרמה מדבר בשפה ברורה למדי.

ועתה מה בא החוק המוצע לתיקון? באופן כולל אפ-שר למר שהוא מוקדם לארבעה יעדים: (1) לפשט את הפיקוח על הסמים המסוכנים, על ייצורם ועל הסחר בהם; (2) להרחיב ולהבהיר את סמכויות השר לקבוע מה הם הסמים המסוכנים לפי מצב המדע, התעשייה והשוק; (3) להדק את חגורת החקיקה כדי שלא יישארו בחוק לאקוונות שהעבריים יוכלו לגצל ולהימלט מעונש על מעשיהם; (4) להחמיר בעונשים מתוך תיאום בין הקנס הכספי לבין עונש המאסר ולקבוע עונשים כבדים אלה בחוק ולא בחקיקת-משנה בלבד.

לא אדון כאן בפרטי החוק אלא במגמתו הכללית, והיא — הכבדה על העבריים לעשות את מעשיהם והרתעתם מכך על-ידי עונשים חמורים יותר. מגמה זו החמירה בחוק והענשה, אינה היחידה בעולם; פה ושם

החוקה, חוק ומשפט. אין הגיון בהצעה זו המפורטת בסעיף 9 של התיקון.

לפי סעיף 4 לפקודה הקיימת — סעיף 2 לתיקון — יחול האיסור על כל סוגי העיסקות ועל-כל סוגי הסמים. וכך יחול האיסור גם על עיסקות תיווך בסמים, אם בתמורה ואם לא בתמורה. תיקון זה יאפשר הענשה גם אם האדם אינו נתפס ישירות בשעת המעשה והסחורה מוחזקת ברשותו, בבעלותו, או מטעמו. שינוי זה בחוק הוא מהותי וחשוב. הפקודה הקיימת השאירה פרצות רבות והקשתה להביא ראיות הוכחה.

אני מעיזה להטיל ספק אם מוצדק הדבר לבטל ולמחוק את סעיף 8 לפקודה, פיסקה (א), הדן בסיוע ושידול לעבור עבירות לפי פקודה זו בארץ. בקיצור, סיוע לדבר עבירה. לפי דעתי שידול לדבר עבירה הוא מבחינה מוסרית דבר חמור יותר לעתים מהעבירה עצמה, בעיקר כאשר המדובר בקטינים. ודי אם נביא לדוגמה את הסרסורים המסדלים קטינות לזנות.

סעיף 16 לפקודה החדשה בא להעלות את הקנס הכספי עד 20 אלף לירות; אך לעומת זאת בא להקל במקרים של עבירה קלה, וטוב אם החוק יהיה מדויק יותר.

בצד ההצעות החינוכיות והחברתיות המליצה ועדת השירותים החינוכיים להוסיף לחוק סעיף המאפשר לשלוח מן הארץ באופן מיידי על מי שאינו אזרח מדינת ישראל והוכח לגביו כי עבר עבירה בתחום הפקודה הקרויה פקודת הסמים המסוכנים. יש לבחון מבחינה משפטית הוספת סעיף זה לחוק, בהתאם למה שהמליצה ועדת השירותים הציבוריים בהמלצותיה.

ידוע כי הוקמה ועדה בין-מוסדית ללימוד בעיית השימוש בסמים. ועדה זו הוקמה ליד משרד הבריאות ובמזמנו. אני מעריכה את הרצון לאסוף ידע, להכיר את המוטיבציות ואת הבסיס החברתי לשימוש בסמים, את היקפו ודרכי מניעתו. אין חילוקי-ידעות בין המוסדות בדבר השלילה שבשימוש בסמים ותוצאותיו החמורות. ובכל זאת מן הפרוטוקולים של ישיבת הוועדה הבין-מוסדית — וטרחת ועברתי על הפרוטוקולים — הסתבר לי שצניגים מסוימים של האוניברסיטאות בארץ טוענים לזכות המחקר, ומחקר ממצה וממושך. ולי נראה שלא ייתכן שהמחקר ידחה את הפעולה. איסוף החומר הוא חשוב. קראתי שהופיעו לפחות 50 אלף מאמרים על בעיית הסמים בעולם. יהפכו נא כל התוקרים למורי-הוראה ותיהפך הסקרנות האינטלקטואלית המבורכת למונח חינוכי.

גדמה לי שקיים ויכוח סמוי בין אנשי הבריאות ובין הפרופסורה בנוגע למידת הסכנה בשימוש בסמים. ויכוח זה הוא מיותר, כי הבעיה איננה עוד בבחינת סכנה בשער אלא עובדה שלילית; היא נגע.

אני מציעה להעביר את הצעת החוק לוועדת השי-רותים הציבוריים.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולדשמידט, ואחריו לחבר-הכנסת גרוס.

יוסף גולדשמידט (מפד"ל):

כבוד הויכוח, ראש, נכנסת נכבדה. החוק המוצע בא לתקן פקודה משנת 1936 ומכאן שהבעיה אינה חדשה,

האמצעים המובאים לפנינו בהצעה, אם כי את פרטיה תבדוק ותשכלל הוועדה המתאימה לכך, עד כמה שיהא צורך בדבר.

כאן אני רוצה להצטרף לאותם שאמרו כי אין לנהוג ביד רכה כלפי יהודים שרוצים לבוא לארץ-ישראל, וקור-אים לעצמם "עולים לישראל", כדי לחיות כאן כפי שגוראה להם, באפס-הפרעה במנהג הזה שהתמכרו אליו. רבים מהם גם מנסים לממן את השגת הסם לעצמם על-ידי עיסוק בתיווך וביצוא בגלל ההבדל העצום בין מחיר הסם כפי שאפשר להשיג בישראל ובין המחיר שאפשר להשיג על-ידי מכירתו בארצות-הברית של אמריקה. אין אנו צריכים לראות בצעירים אלה עולים רצויים לנו, כי ברור שהגוף שהם מביאים לנו עולה על כל טובה שאנו עשויים לצבור מהם.

אני מצטרף לאותם שאמרו לפני כי אין להסתפק באמצעים אלה שהחוק מציע. גוסף על המלחמה בעבירה ובעבריינים יש לתת את הדעת על פיתוח כוחות ההתנגד-דות בקרב הנוער ובקרב הציבור בכללו ולבנות באופן שיטתי את הרצון להתמודד עם בעיות החיים ולחתור לפתרונן. דבר זה לא ייעשה על-ידי זרוע החוק, ואין התחום הזה בטיפולה הישיר או הבלעדי של משרד הב-ריאות. כבר הזכיר השר שביזמת היועץ המשפטי לממשלה הוקם גוף, הוקמה ועדה בין-משרדית, האומרת לבדוק את הדרכים ולהציע הצעות למלחמה קונסטרוקטיבית, בונה ומחנכת כנגד הגעת הזה. הייתי רוצה להקטיע שאלה גם ועדת החינוך והתרבות, הגוף המתאים לכך ביותר בכנסת, תקדיש תשומת-לבה לבעיה זו או תשתלב בצורה הולמת באותו הגוף ובאותן הוועדות אשר כבר קמו, או תבחר לעצמה תחום עבודה מסוים, שוב בתיאום עם אותו גוף. דבר זה בהחלט יוכל להתבצע ולהביא תועלת. בעזרת ההתייעצויות האלה, מתוך התעמקות בספרות, מתוך עצת מומחים, בודאי אפשר יהיה להגיע לפרי לימוד הבעיה הזאת, להצעות מעשיות ולמעשים קונסטרוקטיביים אשר יצילו את מדינתנו ואת חברתנו מן הפורענות הזאת.

אני מצטרף להצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת השירותים הציבוריים.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרוס, ואחריו לחבר-הכנסת אליעד.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הממשלה התעוררה לפעול נגד התופעה החמורה שבעישון סמים משכרים, תופעה ההולכת ומתפשטת במדינה. התעוררות זו באה קצת מאוחר, אבל כמאמר הבריות: "טוב מאוחר מאשר בכלל לא". חוקמה גם ועדה בין-משרדית הפועלת בתחום זה אך לא במידה מספקת.

צדק שר המשפטים באמרו שלא הוא היה צריך להביא את החוק הזה. בעצם גם לא שר המשטרה היה צריך להביא אותו אלא שר החינוך, כיוון שהבעיה ביסודה בעיה חינוכית.

מחלה זו, מחלת עישון הסמים, היא מחלה מידבקת. לצערנו היא חדרה די עמוק בקרב החברה שלנו. היא חדרה אל תוך שורות תלמידי בתי-הספר התיכוניים, הגיעה אל בני-נוער בגילים שונים, והיא מקיפה גם קבו-צות נוער מאורגנות. זאת תופעה חמורה מאוד - שגם

גשמעות טענות שלפי אופיה של "תרבות הסמים" או של "תרבות הסמים" מתבקש יחס אחר, עד כדי השלמה עם המגמה החברתית הזאת. כי יש המתרשמים כה עמוקות מעוצמת הדחפים המביאים לשימוש בסמים עד שהם מרמיים ויהם ואומרים מעין "מוטב שיהיו שווגים ואל יהיו מוידים", כי לא נצליח במלחמה זאת וסופנו כשלון וגסיגה ממנה. ברור למדי שצלה של הפרוה-ביציה בארצות-הברית משפיע על הטוענים האלה, כי שם קרה בדיוק כך: שנות האיסור על האלכוהול השחיתו את המידות בארצות-הברית בהרבה תחומים אורחיים מלבד הסיכון לבריאות; מה עוד שרבים משווים את האלכוהול לסמים, לפחות לקלים שביניהם.

וכאן אני בא לשאלה שנייה: האומנם הסמים מסוכ-נים עד כדי כך? בעיקר גטוש ויכוח גדול על אופיו של החשיש, המריחואנה. זהו סם שכנראה אינו יוצר התמכ-רות פיסיוולוגית אלא התמכרות פסיכולוגית. אין הוכחות ברורות שהסם הזה מביא לידי פשיעה של אלימות; ולפי דעות חוקרים גם אין הוכחה ברורה שהמריחואנה מביאה בהכרח לשימוש בסמים חריפים יותר ומסוכנים יותר כהרואין ואמפטאמינים למיניהם.

שאלות אלה דומיהן לא הוכרעו עדיין. בעל המאמר המצוטט ב"הרפואה" - ד"ר ר. מאיר - אינו שייך לאופטימיים ביותר והוא רואה בכל זאת סכנות שונות בשימוש בחשיש, כאלה שהזכרתי וגם אחרות. כך הוא אומר: "התלות הנפשית המתפתחת היא הרסנית בדיוק כמו תלות גופנית". ועוד אנו קוראים שם את המשפטים הבאים: "מה שמאפיין את המתמכרים האלה הוא שהם נמשכים לשימוש בסם עד כדי כך שלוקחים כמויות ניכרות כמעט מדי יום ביומו, מקדישים זמן רב להשגת הסם, למרות שהם יכולים להפסיק את השימוש בסם במשך ימים בלי להרגיש בסימני גמילה. אמנם כל התרג-שות, כל משבר, כל בעיה מחזירים אותם לעישון. הם מתגלים לברוח למשך שעות לתוך "גן-עדן" של הרעלה, ובצורה כזאת מוותרים על התמודדות ריאלית עם המ-ציאות".

נדמה לי שבמשפטים שקולים ומתונים אלה נגע המחבר בעיקר הבעיה - החלשת אופיו של המתמכר והחלשת כוחו לחיות את חייו לפי הכרתו ויכלתו מבלי לברוח.

זוהי הגישה אשר לפי הבנתי צריכה להנחות גם אותנו; הגישה הזאת כמעט שאי-אפשר לחלוק על צדק-תה. צד זה של הבעיה, שמחבר המאמר ציטט כפי שקרא-תי לפניכם, הוא המדאיג את ההוראים, המנחכים, אנשי הציבור, אולי יותר מכל היבט אחר, והוא אשר הפנה את תשומת-הלב בארצות-הברית לנושא כבעייתו של הצבא האמריקני העומד בעצם המלחמה בווייטנאם. אם בישראל עדיין לא הגיעו הדברים לממדים כה מדאיגים, טעות היא לעצום עין ולהמתין עד שגם אצלנו תהיה המציאות חמורה יותר, ועד שחש וחלילה תחדור אפנה זאת לשורות הנוער שלנו. ואם היא תגיע בממדים רצי-ניים לשורות הנוער, אין אדם יכול להיות אחראי לכך שהאפנה הזאת לא תחדור גם לשורות הצבא, עם כל השכונות הכרוכות בכך גם מבחינה בטחונית.

דווקא מפני שישראל עדיין האור מרובה על הצללים בנידון זה ומדר הנוער גם הוא לא הגיע לממדים מדאיגים כבמערכ, מחייב אני את מגמות החוק: יש לנסות להש-תלט על ההשפעה המסוכנת של הדוגמה מבחון בסיוע

יש מגע והידברות בין משרדי הממשלה השונים הקרובים לנושא זה: משרד המשפטים, משרד המשרטה, משרד הבריאות, משרד הסעד. התחילו לעשות משהו, אבל ההחמרה בעונשים לא תשנה בהרבה את המצב. עלינו להחזיר את ההכרה כי עישון סמים משכרים הוא הרס חיי אדם ויש להפסיק את הוויכוח המפולפל, המ' גוחך, בנושא זה — אם הסמים מזיקים או לא. יש סמים המכריעים את האיש, הורסים את חייו תוך חמש שנים, ויש סמים קלים יותר, נוחים יותר, שאינם גורמים לתמותה בתקופה קצרה, אבל הם גורמים להקהיה כללית של הש' כל ושל החושים, להתשת הכוחות הפיסיים והנפשיים כאחד. כל הסמים ללא יוצא מן הכלל גורמים גם לרפיון הכוחות וגם לאלמוות ולשימוש בכוח.

מפקד צבא ארצות-הברית בוויטנאם קבע שהחילים אשר ביצעו את הטבח הגדול בוויטנאם באחד הכפרים עשו זאת בהשפעת סמים משכרים. כלומר, הסמים מטש' טשים את המוח ואת החושים וגורמים לשימוש בכוח ובאלמוות.

ד"ר ראובן מאיר, מנהל בית-החולים הממשלתי לחולי-נפש בבאר-יעקב, אמר בסימפוזיון שהרפטיקה שלו מורה כי היו פסיכוזות רבות מאוד אחרי עישון חשיש, ואפילו מעשה רצח. ד"ר מאיר אמר שהתפשטות השימוש בסמים היא סכנה לאומית במצבנו הבטחוני המיוחד.

יש מקרים שמשחררים בני-נוער משירות בצבא בגלל עישון חשיש. העישון גורם לשקיעה בעולם של אשלויות והזיות, נוטל מהאדם את כוח השיפוט ומטמטם את מוחו — וזאת גם כשמדובר בחשיש הקל ביותר.

את האפנה הזאת הביאו מתגבים וסטודנטים מחוץ-לארץ והם שהפיצו אותה בין הנוער הישראלי ובין הסטודנטים.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מאין בחוץ-לארץ?

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
מארצות-הברית. חבר-הכנסת טובי, אני מודה שברוסיה לוחמים ביד קשה במעשי סמים, והצרות בעניין זה באות מאמריקה.

העיר אילת הפכה למוקד בין-לאומי מסוכן של מעש' ני חשיש. רק לפני שבוע שמענו על מקרה רצח. כלום זקוקים אנו ל"היפים"? מדוע לא להתחמך כאשר נותנים אשרה לבוא לארץ ולבדוק מה מצבם? באילת זה ממש מסוכן; עיר זו הפכה למפגש בין-לאומי של מעשי חשיש. האם כזאת תהיה התדמית הישראלית, שיש עיירות שלמות בישראל אליהן באים מכל קצווי העולם כדי לעשן סמים משכרים? צריך לעשות בדיקה ולא לתת אשרות במקרים אלה. היו מקרים שמשרד הפנים נקט צעדים נגד מעשי חשיש וגירש אותם, אבל זה לא מספיק. מסתובבים כאלה למאות.

אם לא תיעשה פעולה מרוכזת של כל הגורמים בשני כיוונים — גם פעולה הסברתית וגם פעולה משטרתית — לא נוכל להדוף את הסכנה. החוק הוא טוב וחשוב אבל הוא לא יועיל אם לא יינקטו צעדים חמורים ותקיפים. בעיקר יש להפסיק את הוויכוח הפומבי על כך שהסמים כאילו אינם מזיקים. הסמים מטמטמים ומקהים את החושים, גם אם אינם מזיקים לבריאות. לכן דרושה פעולה תקיפה מצד כל הגורמים. שמענו שהוקמה ועדה

קבוצות מאורגנות משתמשות בסמים משכרים. מה שמד' איג יותר הוא שעישון חשיש הפך לאפנה גם בחברה הגבוהה. התרבותית כביכול, אמנים, ציירים וגם עתונאים בודדים משתמשים בסמים אלה. החוק המונח לפנינו — מגמתו העיקרית להחמיר בעונשין לגבי סוחרים ומתוו' כים, בעיקר לגבי העוסקים בהפצת סמים משכרים בצורה מסחרית. ברור שאנו נצביע בעד החוק, ומה שאפשר לתקן יש לתקן. אבל מסופק אני מאוד אם החוק יכלום במידה מספקת את הסחר בסמים משכרים. החוק לא ירתיע את רודפי הבצע כי הרווחים שבמכירת סמים גדולים הם; ומבריחים ועוברי עבירה טבעם הוא לסכן תמיד את עצמם כדי להגיע לרווחים קלים. אבל ברור שיש צורך בחוק המחמיר בעונשין.

הבעיה העיקרית העומדת לפנינו היא כיצד למנוע את הצורך בהפעלת החוק, כיצד להביא לכך שלא נצטרך להשתמש בו. כלומר, מלחמתנו צריכה להיות מלחמת מנע נגד עישון סמים, מלחמת הסברה; ואולי, חברי הכנסת, זוהי נקודת-התורפה שלנו — ההסברה. יש סימפוזיונים בין אנשי מדע ותרבות, רופאים-פסיכיאט' רים, אם בכלל הדבר כה חמור. יש אומרים שצריך לערוך מחקר באיזון מידה הסמים מזיקים. יש מקילים ויש מח' מידים. יש אומרים שאנו מדינה מודרנית, מתקדמת. וכלום יכולים אנו לפגר אחרי מדינות אחרות? הייתכן שאצלנו לא יעשנו סמים משכרים? אגר גם חבר-הכנסת גולדשמידט נגיש, אם הטוענים כי מצויים סמים שאינם מזיקים; אבל כשמדובר בפיקוח-נפש, בספק-ספיקא של פיקוח-נפש, האין עלינו להתאזר וללחום נגד סמים אלה?

יש עוד תופעה חמורה: המשטרה אינה רודפת אחרי מעשני חשיש ובכלל אינה עוצרת אותם. היא רק רודפת סוכנים ומתווכים. אבל אם קורה לפעמים שהמשטרה עוצרת מעשני חשיש, הרי כעבור זמן מה היא משחררת אותם; וגם אם היא מביאה אותם לבית-המשפט, נותנים להם עונשים קלים. העונשים הקלים מעודדים את אלה המשתמשים בסמים משכרים. לכן אין פלא שעישון החשיש חדר גם בין אנשי הצווארון הלבן — אמנים, ציירים, עתו' נאים, אנשי עסק, בשלבים השונים האחרונות חלה עליה מדאיגה במספר מעשני הסמים בין ציבור הסטודנטים. במוסדות נוער שהם בחסות משרד הסעד, במוסדות מאורגנים הנתונים לפיקוח ממשלתי — גם שם יש מעשני חשיש בין הנוער, שלא לדבר על בתי-ספר ותיכוניים. תופעות אלה מעידות שהממשלה, המשטרה, החברה, אינן ערות לבעיה חמורה זאת. שותים חשיש כמו כוס ויסקי. המוסדות אינם פועלים באמצעים הדרושים כדי לבקר את הנוג. לפי האומדן יש כ-10-15 אלף בני-נוער המעשנים חשיש.

אמרה חברת-הכנסת גרוסמן שכביכול יש סטטיס' טיקה במשטרה אין סטטיסטיקה של מעשני חשיש. יש רק סטטיסטיקה של עבריינים, ובדרך אוב מכירים אילו עבריינים מעשנים חשיש, אבל אין סטטיס' טיקה על מעשני חשיש.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
איך זה יכול להיות?

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
ככה זה. אם עוצרים בני-נוער עבריינים והמשטרה חוקרת אותם, מבררים אם הם מעשנים, אבל בגלל חטא עישון סמים לא עוצרים.

ערכים מושתתת על גישה מחשבתית, רעיונית ועניינית תקיפה על מנת לעקור את התופעה הזאת, על מנת להתייחס מודד עם הנסיון האינטלקטואלי המזויף להגן עליה - כאילו יש כאן התפתחות שאפשר לשאת אותה, התפתחות היות הנענית לדעתם אפילו לצרכים חברתיים, התפתחות שאין עמה אסון, מאחר שצריך ללכת בדרך החדשנות המ- קובלת. אינני רואה בכך, חברי הכנסת, כל חדשנות. מאז שחר ימיה נאבקת החברה האנושית נגד יצרים בלתי- מתורבתים. מאבק זה קיים מאז צעדיו הראשונים של האדם בכלל, והחברה היהודית בפרט. אנו יודעים את המאבק, במיוחד המאבק היהודי, נגד אותם יצרי פורענות, יצרי אלימות, יצרים של בריחה מהמציאות, של התעל- מות מחובות, אותם יצרים הדוחפים לתפיסה שטחית ול- חיים קלים. ידענו כל השנים לתבוע את ביעורם של יצרים אלה מקרבנו בשם המצווה "ונשמרתם לגפשותיכם". כיום אנו שומעים זמירות חדשות, כיום מחפשים דרך ל"הבין" תופעות אלה ולהשלים עמן על כל התוצאות הרות- האסון שעלולות לבוא בעקבותיהן.

הייתי רוצה להאמין שהכנסת תתן את דעתה לבעיה במלוא התקיפות. כפי שכבר נאמר, לא נחכה עד שתופעה זו תצליח לכרסם בחישובים האיתנים שהמסורת היהודית העניקה לנו ושבזכותם הגענו עד הלום; לא נחכה עד שתופעה זו תחטט בתוכנו ותחדור לקרבנו, ואז נתעורר ויהיה אולי מאוחר. יש להבטיח בכל המהירות דיון ענייני ונוקב בבעיה, תוך חיפוש נמרץ אחרי דרכים שיבטיחו לנו כי נגוע זה לא יפשה בתוך החברה שלנו.

אינני יודע, אבל ייתכן שלעתים אני נשמע כאדם לא-סובלני, אבל בגושים כאלה אינני מאמין בסובלנות. יש דברים שבהם אתה מוכרח להיות החלטתי, גם אם יש בכך הגזמה מסויימת. בעניינים אלה עדיף להגשים בהחל- טיות על פני הרפיון. ואני שואל: מה קורה באוניברסי- טאות? באים ומעשנים שם את כל הסמים הללו ואין נוקטים כל אמצעים ממשיים. אין שום מאבק בצורה של עונשים, כגון הרחקת תלמידים. מדוע אנו צריכים לסבול תופעות כאלה בתוכנו? מדוע לא יהיו התלמידים - בנינו - מוגנים מפני סביבה כזו, מפני יבוא כזה הבא אלינו מהחוץ? מה נעשה בשטח זה?

אינני מתכוון להיכנס לפירוט סעיפי החוק. בדרך כלל אני מזדהה אתו, אם כי גם לי עדיין לא ברור - וקראתי זאת פעמיים - אם יש כאן דווקא הקלה. למע- שה נשאר העונש של עשר שנים, אבל הדבר לא ברור, והייתי רוצה שבשטח זה לא תיעשה שום הקלה, לפחות מבחינת התודעה הציבורית. דבר זה היה פשע וחייב להישאר פשע בתודעת הציבור, גם בעיני מי שנפשו משי- אה אותו להתעסק בזה.

משה נסים (גח"ל):

הצעת החוק גם קובעת שאפשר להגיש זאת לבית- משפט השלום.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
זה היה קיים גם קודם.

משה נסים (גח"ל):
זאת יצירה חדשה של הצעת החוק.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
עד עכשיו לא הביאו לפני בית-משפט?

בין-משרדית והיא צריכה לפעול בצורה תקיפה ומשטר- תית. אין די בכך שהמשטרה עוצרת סוחרים ומתווכים, עליה לעצור גם את המעשנים עצמם. היא צריכה לעקוב אחריהם ולעצור אותם, כי עישון הסמים היה לאפנה. אנשים נפגשים בשעות הערב במסיבה חברתית ומעשנים סמים, מעשנים חשיש. זוהי תופעה חמורה במצבנו. ואינני מדבר כבר על כך שאיננו צריכים לחקות בכל את מה שעושים בעולם הגדול ולהיות מדינה מודרנית. על כך אפשר לוותר.

זוהי בעיה לאומית ובטחוניית ממדרגה ראשונה שיש לתת עליה את הדעת.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעד, ואחריו - לחבר- הכנסת הורביץ.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אזוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אנו מברכים על הבאת הצעת החוק בימים אלה בהם אנו ערים לתופעה קשה בחיינו, וכל החרדים לדמות החברה הישראלית - ואני מוכן גם לומר לדמות התרבות היהודית - מציגים שאלות רבות: כיצד נצליח להתגבר על מכת הסמים?

אני מברך את שר המשפטים אשר אמר לנו בגילוי- לב - ודומני שהוא בהחלט צדק בכך - שמן הראוי היה כי את הנושא הזה יעלה לפני הכנסת שר הבריאות או שר החינוך, כי הבעיה איננה משפטית בלבד. אמנם אין כל אפשרות להסדיר את חיי החברה ללא שימוש בכלי המשפטי החשוב, אבל חוק כזה, לדעתי, פירושו קודם כל דאגה חינוכית, דאגה להקניית הערכים ולהפי- כתם למסורת מקודשת בתוך החברה שבה אנו חיים.

לכן אני מביע את צערי על שהדיון בנושא רציני זה לא הפך לדיון בכל מסכת הערכים הרחבה שלנו וב- שאלה: כיצד נתכונן לפגוש את התופעה הזו בחיינו?

אנו שמחים על ההודעה שמסר שר המשפטים, כי הוקמה ועדה בראשותו של היועץ המשפטי לממשלת ישראל לתיאום בין כל המשרדים, במטרה למצוא דרכים כיצד לטפל בבעיה זו. הייתי אומר שאולי גם חבל כי בהזמנות של הדיון היום לא שמענו דבר על פעולותיה של ועדה זו, כדי שנוכל לעקוב אחרי הנושא ולהשתתף בפי- תוח רעיונות, בתוספת מחשבות והצעות לקידום עבודת הוועדה.

אולם רצוני לעמוד על עניין אחד הנראה לי מדאיג בחברתנו, ואולי בדורנו: היום תופעת הסמים אינה עוד תופעה יוצאת דופן המקובלת על החברה כתופעה שיש להיאבק נגדה, כאחת מהתופעות השוליות שאינן מקוב- לות על החברה ואין להם סיגור ומגן אלא הן נדחות, והשאלה היא רק כיצד להיאבק נגדן. היום יש סיגורים, היום מניפים דגלים; בשם דגל החופש רוצים למצוא צידוק לתופעה זו. מוצאים צידוק לתופעה בשם דגל החדשנות והמודרניזציה. זוהי הנקודה המדאיגה. מחפשים דרכים, מעלים מחשבות, ואנשים בעלי כושר אינטלקטו- אלי לא מבוטלים משקיעים את מרצם כדי לתרץ ולהסביר תופעות כאלה. לעניות-דעתי כאן טמונה הסכנה. וכאן נקראת החברה למערכה רצינית.

שמחתי לשמוע ממספר גוואמים שהשתתפו בדיון, ובעיקר מיושבת-ראש הוועדה לשירותים ציבוריים, חברת- הכנסת גרוסקין, שהבעיה היא אם נצליח ליצור מערכת

משה נסים (גח"ל):

בית-משפט שלום לא.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אני חושב שאתה טועה. צריך לבדוק זאת. גם בדברי ההסבר...

משה נסים (גח"ל):

תקרא את דברי ההסבר ותמצא שגם הם מודים בזה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אם כך אני בהחלט תמים-דעים עם אותם שאומרים כי אם יש לדאוג בדברים האלה הקלות מסויימות מתוך הנחה שיש צורך להקל, הרי הם מתנגדים להקלות אלה ואני מצטרף להתנגדות זאת. אינני רואה כל מקום להקלות. אני רק עומד על כך שהבעיה אינה בעיה חוקית בלבד, אם כי כלי החוק אי-אפשר להילחם בה. בראש וראשונה זו בעיה של מערכה ציבורית, מערכה מחשבתית, שתדון בדבר בכובד-ראש שאין למעלה הימנו ותבטיח מאבק עקבי ללא ליאות כדי להגביל ולבלום את ההידרדרות בתחום נגע הסמים.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הייבור לחבר-הכנסת הורביץ, ואחריו לחבר-הכנסת חביבי.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. התופעה המחורידה ביותר הקשורה בנושא המסחר בסמים והשימוש בסמים היא, לדעתי, ההצדקה האידיאולוגית לכך הנשמעת בפומבי מצד חוגים שונים, אינטלקטואלים ואמנים, המנסים לשכנע בעיקר את הנוער ששימוש בסמים הוא חלק מן המרד בממסד ובמוסכמות החברה, שהוא סימן לחירות, שהוא מציע חוויות עמוקות ויוצר אדם חדש. אידיאולוגיה זו, שמוצאה באוניברסיטאות ארצות-הברית, היא אחד הסימפטומים לחברת השפע המערבית, סימפטום למחלה, לא דרך לפתרון חברתי או אנושי, והיא נקוטה אצלנו כמוצר יבוא, ממש כמו כנופיות הפשע המאורגנות המש"תוללות לאחרונה בתל-אביב. אלה מחקות את שיקגו, מגיני הסמים מחקים את הד"ר טימותי לירי וידידיו.

חברה דמוקרטית צריכה, כפי הנראה, לסבול גם הטפה לזכות השימוש בסמים, אך דומני כי החברה צריכה לפחות לדאוג לכך שההזדמנויות להטפה בפומבי יצומצמו ככל האפשר. כפי שיצאה האגודה למלחמה בסרטן במלחמה כנגד העישון כך צריכה המדינה, היא עצמה או אירגון וולנטרי מקיף, להילחם כנגד הסמים בדרכי שיכנוע והסבר שונים.

צד אחר של המטבע הוא הצד החוקי, מלחמת החוק במסחר בסמים. שכן אם נטילת הסמים בישראל היא אפנה מיובאת, אין דרך טובה יותר לחסלה מאשר לסתום באופן הרמטי את צינורות הזרימה של הסמים לכאן וגם, למרבה הצער, מכאן.

סוחרי הסמים אינם זקוקים לטיעונים אידיאולוגיים. ברשותם הטיעון החשוב ביותר — הרווח העצום המגיע לכיסם הם. כנופיות סוחרי סמים העוסקות בהברחה נתגלו בשבועות האחרונים בקנה-מידה גדול. רק לפני שלושה שבועות שמענו על בחורות שנתפסו בנסותן להבריח סמים לארצות סקנדינביה ובדשותן למעלה מ-24 קילו במשלוח אחד.

לכן חייבים סוחרי הסמים להיות המטרה הראשונה במלחמתה של החברה לביעור נגע הסמים. אני בטוח שבישראל לא תהיה המלחמה באפנה חולנית זו קשה, כי ישראל אינה חברת שפע ואינה חברת עוני, אלה שתי החברות שבהן רחב הוא היקף נטילת הסמים. היא אינה דומה לארצות אסיה הדלות שנטילת הסמים נהוגה בהן מדור-דורות, ואינה ארצות-הברית שבה פשט נגע זה בקרב מיליונים. היא גם אינה אותה ארצות-הברית שבה הכנופיות השולטות על המסחר בסם הן תמוגגים של פשע מאורגן.

בישראל נוכל לחסל את הגגע אם נפעל במועד. ידוע לי, כמובן, כי פרטים חריגים בחברה ימשיכו בנטילת סמים בביתם, אך אסור שהדבר יהפוך לתופעה חברתית מקובלת ובעלת לגיטימיות מצד קבוצות שונות של החברה.

כאן אני רוצה לומר הערה קטנה הנוגעת לדבריו של חבר-הכנסת אבנרי שאמר: הבה לא נטפס על הקירות, זו אולי רעה חולה אבל צריך להשלים אתה, וגם לא ברור שהיא רעה חולה. אותם חוגים שהוא כל כך מקורב אליהם היו אומרים פעם שהדת היא אופיום להמונים, וזה היה לדעתם סימן רע לדת, זה היה נראה נגע. עכשיו אופיום להמונים נעשה לא נגע ולא רע. אבל חבר-הכנסת אבנרי יסביר עוד משה את הסתירה שנתגלתה בדבריו. בשעת הצורך גם אופיום, אם הוא מוצא חן בעיני בעלי השיער, הוא מטרה.

לכן עלינו לפנות למשטרת ישראל, שלא תהסס לנקוט את כל האמצעים השמורים ברשותה ותשים קץ למסחר בסמים — לא על-ידי מצוד אחר דגי-הרקק אלא על-ידי חיסול פעילותם של הלהותנים.

כאן אין פשרות, והנסייון מוכיח שזו הדרך הטובה ביותר לחיסול התופעה — שהחברה עצמה תהיה בריאה, כפי שהיא חייבת להיות בישראל, ותעקור את המספקים לה את חמרי הארס והמנסים לסמם אותה תוך גיצול אפנות חולפות ומצב-רוח על מנת לעשות הון מפשע. יבורך משרד המשפטים על הצעת החוק והבאתו לפנינו.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הייבור לחבר-הכנסת חביבי, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מטרת החוק שלפנינו ברורה: מנסה הוא, על-ידי נקיטת אמצעים חמורים וקפדניים יותר מאשר בעבר להילחם בנגע התפשטותם של הסמים המסכרים. איננו שוללים את המלחמה בנגע זה, אלא שרואה לנו שמשמשים כאן באמצעי חיצוני כדי להילחם בתופעה חיצונית, תופעה לוואי למצב בסיסי ויסודי חמור פי כמה, ואז אמנם ברור כי ההתמרות שבחוק לא יזיקו למלחמה בסמים, אך מסופקני אם עשויות הן לעזור ולשנות את פני הדברים שהם חברתיים ביסודם.

וכאן אין ברירה אלא לעמוד על שרשי התופעה הזאת שהיא סימפטום למצב רקוב. ראשית, על-ידי עצם לקיחת הסמים המסכרים עובר המשתמש בהם לעולם אחר, עולם דמיוני מלא אשליות. זאת אומרת, לקיחת הסם מהווה רק אמצעי, צינור כדי לברוח ממציאות עכשווית מסויימת.

ונתפצו תקוותיו שעם סיום המלחמה נגיע לשלום. מדי-ניות הממשלה לא רק לא הביאה לשלום המקווה אלא אף החריפה את המצב פי כמה. הדיכוי והחזקת השטחים הכבושים עוררו תגובות טרור וגם טרור נגדי מצד השלי-טונות. וכאשר ניצב גער כזה לפני שלב סיום לימודיו בתיכון והוא יודע שמחר עתיד הוא לבצע מלאכה בווייה בפציוץ בתים, גירוש תושבים, ובכל מקום שיביט בו רואה הוא הרג מסביב; וכאשר מן העתון נשקפות אליו תמונות חבריו הבוגרים ואזכרות נערכות בבית-הספר; וכאשר גם נשמעות בדיחות סרקסטיות כמו: להתראות על לוח-הזכרון — אותן בדיחות שכה זיעזעו את שלטו-נות ישראל ושימשו להם תזכורת שכן אי-אפשר להמשיך ולהידרדר בלי סוף — אז עומד אותו נער נבוך ואינו יודע מה יעשה. הנערים רוצים לשנות, אך המציאות טופחת על פניהם. ואז קורץ הסם הלוקח אותך למספר שעות מעולם עכור זה. מה יעזרו לנערים נבוכים אלה ההתמרות שבחוק הסמים? אין לכך כל קשר עם בעייתם האמיתית. מה שבאמת עשוי לפתור את בעייתם הרי זה שינוי המדיניות הממשלתית לכיוון של שלום.

לא מקרה הוא שנגע הסמים המשכרים אינו מתפשט בברית-המועצות וביתר ארצות הסוציאליזם. ודאי שקיי-מות שם בעיות של הנוער. אך הן לא בעיות עוני ולא בעיות שבאבדן האמון בעתיד. הקומוניסטים לחמו תמיד למען גן-העדר של העבודה עלי אדמות. הנה אנו נובחים לדעת כי האידיאליזם של הקומוניסטים, של מעמד הפוע-לים — אדם לא ינצל אדם, עם לא ידכא עם, שלום בין העמים — הם הם המשחירים את הנוער מכל צורך לברות מן המציאות אל כל מיני עולמות דמיוניים. המצי-אות אשר אנו רוצים להגיע אליה היא יותר ורודה ומשמחת מן העולם הדמיוני הוורוד ביותר.

למציאות זו אנו נאבקים בישראל — לטובת כל עמליה, לטובת כל עמיה.

ה"זר. מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת שוסטק.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני רוצה להשמיע כמה היריהורם בקול רם, — לא כל כך על פרטי החוק אלא על הרקע שלו. אני יודע שחלק מהדברים שאומר עכשיו אפשר יהיה להשתמש בהם מחר נגדי. המשמיצים — ישמיצו; אך אני רואה בכך את מילוי חובתי כחבר כנסת שנבחר, למעשה, בבחירות אישיות כדי לבטא דעה בלתי-תלויה גם על נושא כזה. יש נושאים שלבניהם רגילים ל"דקלם", וכך נהפכת הכנסת מפרלמנט, ממקום שמדברים בו איש אל רעהו, לדקלמנט, מקום שמדק-למים בו. היום שמענו — וכל הכבוד לנואמים — כמה "דיקלומים", כל אחד לפי רוח-הזאת שלו ולפי השקפת-העולם שלו. אבל מעט מאוד נאמר לגופם של הדברים העומדים על סדר-היום. דווקא נושא זה, כבוד היושב-ראש, מחייב מחשבה חדשה. בכל העולם יש ויכוח עצום, מחשבות חדשות, דעות חדשות, אמיתות שנפסלות, וכאן אנו נהנים מתייחסים אל הנושא הזה ב"דיקלומים"; ואפילו שר המשפטים, המגלה בנושאים מסויימים אחרים דעה מאוד מתקדמת — גם הוא, דומני, דבק כאן בשמרנות שלא נבדקה מחדש. התופעה הזאת, כבוד היושב-ראש, היא תופעה עולמית, לטובה או לדעה,

ידוע שלאחרונה נתגלו שני מוקדים עיקריים לסמים: האחד שהתפרסם מאוד לפני מספר חודשים — כרם התימנים שבתל-אביב, והשני — תלמידי הכיתות הגבו-הות של בתי-הספר התיכוניים.

נעסוק לראשונה בכרם התימנים. כדי שלא תטילו ספק באמיתות הדברים הריני מצטט מראיונות שערך דב גולדשטיין, כתב "מעריב". הראיונות נתפרסמו ב-17 וב-24 ביולי שנה זו. אומר אדם בשם שלמה מדליה: "אין פה לנוער קיום חברתי. אין לו קידום השכלתי ומקצועי. הוא מתנוון... זה לא רק החשיש. זו תופעת-שוליים. ולא רק המעטים, שיש להם עבר פלילי ותיקים במשטרה, אלא גם הבחורים הנפלאים, שעושים פיתוי לעבריינות משום סוג אינו כובש אותם — גם הם מקופחים. כמה מהם תמצא בבתי-הספר התיכוניים? כמה באוניברסי-טאות ובטכניון? אפס! אפס!"

ודברי תושב שני: "תראה את הרחובות האלה, תסתכל טוב ותבין הכל — אומר אחד הבחורים הטובים של הכרם, שמעולם לא הסתכסך עם המשטרה — הרחובות צרים וקטנים, התאורה קלושה, הבתים קרובים זה לזה, יש כאן אלף פינות חשוכות בין הבתים, בין הקירות הקרובים. כאשר במקומות האלה נפגשים צעירים ממורמרים ומתוסכלים והזמן זורם להם בין האצבעות ועל להם שום דבר אחר לעשות — אז על מה הם ידברו? ראי הגימנסיה ועל האוניברסיטה? על ספרים של שקס-פיר? רע להם. הם אכולי קנאה, הם עוסקים באשליות: איך לתקן את מצבם. כל אחד מספר על הנסיגות שהוא עשה להיות בן-אדם ועל האכזבות. קל להם מאוד להתאחד על הנוסחה: לא הולך. אין טעם להמשיך בזה. הם פתוחים מאוד לפיתוי הפשע. בעצם הבעיה היא כלכלית-תרבותית ודרושים פיתוח כלכלי ושיקום." אך "לפיתוח" יש דוגמה אפיינית קטנה: "ממגרש קבוצת הכדורגל 'מששון' שבכרם עשו ממגרש חנייה והעבירו את מקום האיוונים של הקבוצה מעבר לירקון. ולנוער המקומי אין עוד מגרש." אלה דבריו של אחד הנערים מכרם התימנים.

רצוני לצטט עוד זעקה של אחד התושבים: "מה רוצים לעשות מהכרם? אטרקציה לתיירים? אטרקציה ענייה, מדולדלת, מתנוונת בדוחק שלה? ותיירים יבואו לראות איך שמונת אלפים אזרחים חיים מחוץ למדינת ישראל? איך לילדים שלהם אין עתיד ולא סיכוי שייצא מהם משהו? איך גזרו על ציבור אזרחים שלם שבניהם יהיו חוטבי-עצים ושואבי-מים? שלושים שנה הקפיאו את הפיתוח בשכונה הזאת. שלושים שנה אסור לבנות. שלושים שנה דוחקים פה אנשים בתוך הכוכים שלהם ומוסיפים חדרון, מטבחון עלוב ושירותים."

האם דרושה עוד מלה נוספת על דברי התושבים עצמם? כלום לא ברור עכשיו, חברי הכנסת, כי ההח-מרות שבחוק לא יעזרו במאומה? כלום לא ברור כעת כי אחד משרשי הבעיה הוא חיסול העוני והפער הסוצי-אלי-כלכלי, שלא במקרה הוא גם עדתי?

אך נעבור לסוג השני, לתלמידי התיכון. האם שמתם את לבכם, חברי הכנסת, מתי התעוררה בעיה זו בקרב התלמידים האלה העומדים לפני גיוסם לצבא? האם חשבתם פעם מדוע לא עסקנו בבעיה זו לפני מלחמת יוני? עובדה בסיסית היא שהתופעה החלה להתפשט בבתי-הספר התיכוניים כשנתיים לאחר מלחמת יוני, כאשר התבדו כל אשליותיו של הנוער הצעיר הזה

נאמר כוח מבצע מיוחד, אשר נתמנה על-ידי National Commission on the Causes and Prevention of Violence מטעם נשיא ארצות-הברית לחקור באופן מיוחד את בעיית המריחואנה, סם הבא מאותו צמח כמו החשיש, דומה מאוד לחשיש, קצת יותר קל ממנו. נאמר בדיון-וחשבון זה: אין כל עדות מדעית מוסמכת לגבי השפעה מזיקה של המריחואנה. כמו כן אין עדות מדעית שמריחואנה היא קרש-קפיצה לסמים משכרים מסוכנים יותר. זאת אומרת ועדה מטעם נשיא ארצות-הברית.

והלאה: ניצול לרעה של אלכוהול גורם להרס יותר מכל psychoactive substance, סם ידוע כיום המש- פיע על הנפש.

ועוד: על-ידי הפעולה נגד מריחואנה — או חשיש, אם אתם רוצים — גרמו לכך שמספר רב מאוד של בני-נוער איבדו את הכבוד לחוק. לעומת זאת סמים הל- צינוגניים, כגון ל.ס.ד., גרמו לעתים קרובות לתגובות קיצוניות ואף לפסיכוזיס.

במלים אחרות, דיון-וחשבון זה, אשר נדמה לי כי הוא המסמך המהימן ביותר שהופיע מטעם ממשלת ארצות-הברית — ושם זו בעיה יותר חמורה מאשר אצלנו — דיון-וחשבון זה אומר: א. אין כל הוכחה שמריחואנה — ואני אומר: גם חשיש — משפיעה על הבריאות: ב. שהיא מזיקה הרבה פחות מאשר האלכוהול; ג. שהפעולה נגד המריחואנה גרמה לכך שהנוער איבד את הכבוד לחוק; שיש הבדל מהותי בין מריחואנה, חשיש וסמים לחוקיים להם לבין ל.ס.ד. ומה שנקרא סמים קשים, כגון הירואין.

ההבדל או הדמיון בין השימוש בסמים והשימוש באלכוהול הוא זה: יש הבדל גדול מאוד בין השוטה המקרי או השוטה הסוציאלי — ואני חושב שכמעט כולנו בבית הזה נמנים עם סוג זה, כלומר אדם שהולך ל"קוק-טייל פרטי", שותה כוס אחת או שתיים, וזה חל גם עלי — לבין אלכוהוליסט אשר בהשפעת האלכוהול מתמסר לפשע, אשר בהשפעת האלכוהול נגרמת לו הידרדרות אופי וגם הידרדרות רוחנית. זה חל במידה רבה מאוד על סמים אלה, חשיש ודומיהם, ואני חושב שיש במדינת ישראל מספר ניכר מאוד של בני-אדם שהם הייתי אומר, משתמשים מקריים בחשיש: אנשים הנקל- עים לחברה מסוימת, מעשנים חשיש במקום לשותות אלכוהול. ויש הבדל גדול ביניהם ובין הגרוקומנים הקבו- עים העושים זאת מתוך הרגל גופני. והלא נאמר לנו שחשיש לא יוצר הרגל גופני אלא הרגל נפשי, כשם שהסיגריות יוצרות הרגל נפשי. בעיה מספר אחת היא, איפוא, האם אפשר להבדיל באופן שרירותי בין מלחמה בחשיש לבין מלחמה בסיגריות ומלחמה באלכוהול?

בעיה מספר שתיים: האם אין צורך להפריד באופן מוחלט בין המלחמה במסחר בסמים לבין המלחמה במשתמשים בסמים, והאם יש לנו זכות לחזור לתחום הפרט בעניין זה כחבל עניין אחר? אני יודע, לפחות, על מקרה אחד של שחקנית ידועה, מחוננת, צעירה, אשר נקלעה או נתפסה פעם לחשיש ומאז היא נדרפת על-ידי המשטרה. פעם בפעם המשטרה מתפרצת לביתה, תופסת אותה עם אצבע חשיש, שולחת אותה לאבו-כביד, שם היא יושבת 48 שעות, ואחר כך יש משפטים וכו'.

יש היום בעולם מגמה, נדמה לי בכל העולם המתקדם,

ובעיקר לרעה. זה אחד מסימני-ההיכר של תקופתנו. ומי שחושב שאפשר לבדוד את מדינת ישראל ממה שמתרחש בעולם על-ידי איזה אקט אדמיניסטרטיבי — כפי שהציעה כבוד יושבת-ראש הוועדה בהעלותה את הרעיון האנטי-ציוני לסגור את המדינה בפני מי שהשתמש אי-פעם בחשיש, גם אם הוא יהודי כשר — טעות בידו. האם זה באמת יעזור? האם אפשר לבדוד את המדינה מן המתרחש בעולם? כלום זו תשובה לבעיה?

אני רוצה להקדים שלושה דברים כדי למנוע אי-הבנות: א. אני לא משתמש בסמים אבל אני יודע על מה אני מדבר: אני יודע מה זה ל.ס.ד., אני יודע מה זה חשיש; ב. אני נגד השימוש בסמים בכלל ובסמים מסו- יימים בפרט; ג. אני בעד הצעה הכלולה בהצעת חוק זו — לכלול את ל.ס.ד. וסמים דומים במסגרת הפעולה התחקיתית שלנו. אני אצביע בעד הצעת החוק הזאת.

מגמת ההידור היא: האם אפשר לדבר במשפט אחד, בפסק אחד ובנשימה אחת על כל מה שנקרא אצלנו סמים, כאילו הכל אותו דבר?

רצוני לגעת בשלוש בעיות. בעיה מספר אחד: מה ההבדל בין חשיש, סיגריות ואלכוהול? יש מידה רבה של צביעות בדברים שאנו שומעים במדינה על הנושא הזה. נאמר כאן היום — ואף הובאו דברי מלומדים בעניין — שהחשיש מפריע לתיפעול הגופני וכו'. כל מלה הנאמרת ברוח זו לגבי החשיש נכונה פי עשרה לגבי האלכוהול. כלום אין האלכוהול מפריע לתיפעול הגופני? כלום אין האלכוהול גורם לפשע? האם לא מבוצעים בארץ מאות פשעים חמורים בכל שנה בהשפעת האל- כוהול? מדוע אין איש מדבר על איסור האלכוהול? מדוע אין איש מדבר על איסור הסיגריות?

אתמול שמענו ברדיו מפי נשיא המדינה נאום מאוד נרגש ומרגש על הקשר שבין הסיגריות והסרטן, דבר שלגביו לא נותר שום ספק. הסיגריות היא מכשיר התאבדות. בארצות-הברית מחייבת הממשלה את יצרני הסיגריות לציין על הקופסאות, על כל קופסה, ש"הסיגריות הזאת עלולה להזיק לבריאותך". אנחנו מייבאים לארץ סיגריות אמריקניות; איפה הפסקו הזה על סיגריות אמריקניות אלה, המיובאות לישראל? האם זה לא משונה שחברת "קאמל", ננית, חייבת לציין על הקופסאות שלה באמריקה שהסיגריות עלולה להזיק לבריאותך, ואותה חברה יכולה לשלוח סיגריות למדינת ישראל וכאן היא פטורה מחובה זו?

יש חוק אמריקני האוסר פירסום על סיגריות בטלוויזיה, נדמה לי גם ברדיו. קשה לאסור פירסום בעתונות, מפני שהעתונות קצת חיה מדברים אלה. פה יש טלוויזיה ממשלתית ורדיו ממשלתי. כמה שעות ברדיו, בגל הקל, מוקדשות כל שבוע לפירסום על סיג- ריות? — שעות רבות. יש תכניות שלמות, שעות שלמות, בחסות חברת סיגריות איקס. באה כעת הממשלה הזאת, בא השחר הזה, באים ומועיקים את העולם נגד החשיש, ובאותו זמן לא עושים דבר נגד עניינים שהם לדעת כל המלומדים מסוכנים יותר מחשיש. אינני אומר שחשיש זה טוב, אבל אני אומר שסיגריות דעה יותר, לדעת כל המומחים.

הובאו כאן הרבה מסמכים. אני מחזיק כאן דיון-וחשבון מה-8 בספטמבר, לא מזמן, של Task Force,

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. על הנוער בעולם עברו בשנים האחרונות משברים גדולים וסכנות מדוברות, אשר בעזרת-השם ניצלו מהם. לנוער שלנו יש תוכן בחיים, ולכן ניצלו מהרבה סכנות שבארצות אחרות הנוער נתון בהן.

אולם כיום, ביחד בשנתיים האחרונות, אנו עומדים נוכח הסכנה של חיקוי מצד הנוער שלנו המחקה את מה שמתרחש בעולם בשטח הסמים. ועד כמה שגובה לדבר על הנושא הזה עדיין לא יחא בכך משום הפרזה לגבי הסכנה שאנו ניצבים לפנייה היום.

האומדן של אנשים אלה, כפי שאמר סגן מנהל משרד הסעד, הוא מחריד. כאן דובר על מספר האנשים שהמשרד טרה שמה ידה עליהם. אבל מספר האנשים שנמצא בידי מוסדות הסעד, מספרם של אלה המשתמשים בסמים, חמור הרבה יותר; ואינני רוצה מעל במה זו אפילו לבטא אותם. אבל הם מסתכמים לא רק באלפים רבים אלא ברבבות. ומחצית מכל המספר הזה הם צעירים מתחת לגיל 18. זאת הסכנה.

התופעה הזאת קיימת בתנועות הנוער, בבתי-הספר, בערים, בעיירות הפיתוח, בקיבוצים ובכל חברה וחברה. יש סטטיסטיקה על קיבוצים, למשל, האומרת שלפני 1967 היה אחוז המשתמשים שם 1%. היום — לרגל העובדה שבאו אנשי חוץ-לארץ ומתגדבים שונים — אחוז המשתמשים הוא 29% בקיבוצים. לכן אני אומר: המספרים האלה מחרידים.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

29% ממה?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

כנראה מהאוכלוסיה. המספר שנמסר לנו על-ידי המוסדות — אינני יודע לפי איזה מודד קבעו אותו. אינני יודע. אבל המודד אומר שלפני 1967 היה זה 1% והיום 29%. אינני זוכר עכשיו לפי איזה קריטריון. הם אומרים שאין אלה חברי הקיבוצים הוותיקים, אלא האחוז הגיע ל-29% על-ידי כך שנמצאים בקיבוצים — בכל הקיבוצים — אנשים מארצות שונות.

חברי-הכנסת אבנרי דיבר כאן לפני והציע להפריד בין שימוש בסמים כאלה לבין שימוש בסמים אחרים. למשל, חשיש לדעתי איננו יותר מסוכן — או פחות מסוכן — מעישון או שיכרות. קודם כל, סיגריות ושיכרות מוזיקות רק לגוף. זה מאות בשנים ידועים זאת, שזה מוזיק רק לגוף. סמים — וחשיש בכלל זה — מוזיקים גם לנפש. אבל לא רק לה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

שיכרות לא? שיכרות לא מוזיקה לנפש?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

לא. כשאדם מתמכר רק לאלכוהול — אולי. אבל אני מדבר על שתיית אלכוהול בדרך-כלל, כמו עישון סיגריות. זה לא מוזיק לנפש. ואינני מדבר על יחידים שהם אלכוהוליסטים אבודים.

רק אמש נפל לידי שבועון גרמני מהשנה הזאת, מלפני חודשיים, אני חושב. ואולי כדאי שהרפורט הזה המתפרסם שם יתפרסם בארץ. זהו רפורט בן ארבעה

שלא להפעיל חוקים לגבי דברים מסוימים הנעשים בתחום הפרט, כגון מעשים הומוסקסואליים בין גברים או בין נשים הנעשים מתוך הסכמה, הפלות מלאכותיות וכו'. דברים מסוג זה, כאשר הם נעשים בתחום הפרט ועל-ידי הפרט, הרי לפי התפיסה המתקדמת אינם מעניינים של המשטרה ושל החוק. הם עניינו של המחנך. של המחנך — כן; של הכהן, כהן הדת, של הרב — כן; של המורה — כן; של העתונות, הרדיו, הטלוויזיה — כן. לא של השוטף. את השוטף זה לא צריך להעסיק, והוא לא צריך להתערב במה שעושים אנשים מבוגרים — לא קטנים, מבוגרים — מתוך הסכמה בתחומם הפרטי.

איני יודע מה המספרים היום לגבי המשתמשים בחשיש; אין מספרים על המשתמשים בחשיש. הערכתי וזיא שהמספר עולה על מאה אלף — תופעה גרבת הרבה יותר מכפי שנראה. האם אפשר להפעיל את המשטרה נגד מספר כזה? האם איננו עושים כאן מה שענינה בימי ה"פרוהיבשן" בארצות-הברית? מאותן סיבות שמגיתי היום לגבי החשיש אסר המחוקק האמריקני בתקופה מסוימת את השימוש באלכוהול. התוצאה היתה שהפכו מיליוני אמריקאים למפירי חוק. טישטשו את ההבדל בין הפרה של חוק אחד לבין הפרה של חוק אחר. מי שמתרגל כבר להפר חוק אחד עובר בקלות להפרת חוק אחר. זה דבר מסוכן מאוד. ושנית, יצרו עולם-תחתון שלם המבוסס על המסחר במשקאות משכרים. כיום נבנה עולם-תחתון שני על המסחר בסמים, מפני שזה אסור. לכן ביקשה אותה ועדה אמריקנית — וזאת היתה מסקנתה — להפוך את השימוש במריחואנה לחוקי כדי למנוע העברה של מיליוני אמריקאים לדרגה של מפירי חוק.

אני רוצה לסיים ולומר בסוף דברי משפט אחד בלבד. אחד הנואמים הזכיר פה היום את המחוקקים הנעשים על-ידי פרופסורים. השבוע שמעתי שבעיר הזאת, בירושלים, התקיימה לפני כמה ימים מסיבה שהיו בה עשרות פרופסורים ומרכז המסיבה הזאת היה אכילת חשיש. לא עישון חשיש אלא אכילת חשיש בעוגות.

הבעיה השלישית, שאזכיר אותה רק במשפט אחד מפני שאני רוצה לסיים...

הי"ר מ. ביבי:

כבר כמה פעמים "משפט אחד".

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

זה נושא גדול, ואני מסיים. צריך להפריד, כבוד השר, בבירור בין סמים שונים. יש סמים שעם כל השלילה שבהם — ואני אומר שהם שליליים — אין בהם סכנה מהותית. ויש סמים שהם מסוכנים ביותר. ובדגש שאתה עושה בחוק דין אחד לחשיש ולהירואין, למשל, ואינך קובע שיש תהום בין שני הדברים כמו התהום בין חטא לפשע או כמו התהום בין עבירת תנועה לבין רצח; כאשר מטשטשים את התהום הזה — היינו חושש מאוד שאנו מפלסים דרך מן הסם שהוא גרוע אך אינו מסכן את האדם אל הסם המסכן את האדם ממש, כהירואין, ל.ס.ד. ודברים מסוגם.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שוסטק, ואחריו לחברי הכנסת סנה.

ולהשתדל בדרכי חינוך בבתי-ספר ובחוגי הנוער ובקרב כל הציבור - ולא רק בדרכי ענישה - להסביר את הסכנה שבשימוש בסמים, למען נוכל להימנע מהסכנה הזאת הרובצת עכשיו כמעט על כל העולם החפשי.

ה"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סנה.

משה סנה (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מרשה לעצמי בראשית דברי לתקן באופן החברי ביותר נתון אחד שהביא חבר-הכנסת שוסטק, ודאי בשגגה, בנוגע לתופעת הסמים המשכרים בקיבוצים. נעורתי בספריית הכנסת בפירסום של האוניברסיטה העברית על סמים משכרים בישראל, ואני רוצה לקרוא לפיכך, ולו רק בשביל הפרוטוקול, את הפסקה הבאה: "הד רב עוררו בציבור אותם מקרים של תפיסת סמים בקיבוצים. יש להדגיש כי משקלם היחסי של הקיבוצים זעום מאוד, 2%-3% מבין רוב הנתפסים. רוב הנתפסים בקיבוצים, הן ב-1966 והן ב-1968, הם תיירים." לכן אין מה לדבר על 29% בקיבוצים. יש כאן איזה שיבוש.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):
זה ודאי 2.9%.

משה סנה (מק"י):

הבינוני גם מדבריו של חבר-הכנסת שוסטק שאין הוא יודע למה האחוז הזה נוגע. אבל רציתי להבהיר זאת ולהסיר לזות-שפתיים מיותרת. אני מניח שגם לא היתה כל כוונה כזאת. כל זה לא שייך לדברי בדיון. רציתי רק להכניס תיקון טעות ל"דברי הכנסת".

תפוצת הסמים המשכרים התמירה בשנים האחרונות - לא רק בהיקפה הכולל אלא גם בתגודה שחלה בהרכב המשתמשים בסמים. קודם כל לגבי הרחבת התפוצה: ב-1968 נפתחו 250 תיקי סמים במשטרה; ב-1969 נפתחו יותר מ-1,000; וב-1970, כפי ששמענו הערב מפי שר המשפטים, העלייה היא בערך 65%-70% בתשעת החודשים הראשונים של השנה לעומת שנת 1969. אנחנו רואים שהגידול הוא מחריד.

חל גם שינוי בהרכב. ב-1966 היו יוצאי אמריקה ואירופה בקרב המשתמשים בסמים 4% בסך-הכל. ב-1969 עלה אחוזם עם הגידול האבסולוטי עד ל-65%. זאת אומרת שנשתנתה מהותה החברתית של התופעה מקצה לקצה, ועוד אעמוד על כך אחרי כן.

חל שינוי גם לגבי הגילים. ב-1966 נפתחו בסך-הכל 4 תיקי סמים לצעירים שגילם פחות מ-18; בשנת 1968 - 150; בשנת 1969 - 205. ובכן זה גידול של עשרות מונים. עלינו לעמוד על מקורות התופעה הזאת. אבל לפני כן יש צורך לקבוע אם בכלל זאת תופעה מסוכנת. לא עלה על דעתי שאצטרך לומר זאת. אבל אחרי שהקשבתי לדבריו של חבר כנסת מסויים הגעתי למסקנה שצריך קודם כל להגיד אם זה טוב או רע. כאשר אדם חדל להבחין בין טוב ורע, הרי זה מסוכן. כאשר ציבור חדל להבחין בין טוב ורע, הרי זה מסוכן עד מאוד.

אני דוחה בכל תוקף כל סניגוריה שהיא על תופעה זו, בין במישור ובין בעקיפין; ואפשר לסגור גם בעקיפין. ביא פעם שר המשפטים תיקון לחוק נגד זיוף שטרות.

עמודים הדין בחשיש. הוא איננו מדבר בשום פראזיולוגיה ובשום תיאורים; הוא מדבר באירוניה על "החשיש הבלתי-מויק", כביכול, והוא מביא שמות, גילים, בתי-חולים, ערים: כמה מתו משימוש בחשיש ורק בחשיש. עוד אמצא את השבועון ואמציא אותו למשרד הבריאות, כי רצוני שייפצו זאת; כיוון שיש תיאוריה האומרת ש"מה לא מתים".

ד"ר ורגן, יושב-ראש איגוד רופאי הילדים וראש המחלקה לילדים ב"הדסה", אומר שמשונה הדבר שעניין השימוש בסמים בא בשל הליברליות המופרות של האינטלקטואלים לגבי ארחות-חיים. זוהי האמת עכשיו בעולם. ולא בעולם העונני, לא במשכנות העונני. הסכנה הזאת קיימת בחוגי האינטלקטואלים, בחוגי השמאל החדש. היא קיימת דווקא בחוגים אלה שאצלם הכל קשור יחד: סמים, התפרקות ומלחמה בממסד. אולי זה אפילו נשקם של אותם המשטרים הטוטליטריים לפזר את העולם החפשי מבפנים על-ידי השימוש הזה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
גם ספירו אגניו אומר את זה.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
ייתכן מאוד שיש בכך אמת.

החוק הזה, כמובן, לא ימנע את הדבר, כשם שחוקים אלה אינם מונעים גניבות ורצח. אבל החוק חייב להיות מלווה בהתערודות גדולה במדינה כנגד הסכנה הזאת.

ראיתי באמסטרדם את הסרט "מור" - יותר. סרט זה נאסר להצגה בארץ. אני חושב שמשנה חמור ביותר הוא מצד הצנזורה, והייתי מיעץ לחברי הכנסת שידרשו להראות להם את הסרט. זה סרט מחנך נגד שימוש בסמים. וראיתי באמסטרדם עד כמה הסרט הזה חדר. כל בני אמסטרדם נהרו לדאותו. הקדנתי נמשכה שבועות אחדים. כל אחד יצא מהסרט הזה בדכאון גמור. אינני יודע מדוע אנחנו לא משתמשים בזה. ותמוה הדבר, שיש בארץ ויכוח אם הוויכוח על הנושא הזה אפילו כדאי, שמא זה יעורר, כביכול, סקרנות יותר מדי גדולה.

יש בחוק כמה דברים שאינם נראים לי. אינני יודע, למשל, מדוע אנחנו צריכים כל כך לחפש הקלות בעניין זה. באנגליה יש מאסר עד 14 שנה, בארצות-הברית - עד 20 שנה. אצלנו - 10 שנים. אני יודע שזה העונש המקסימלי, וזה תלוי בשופטים. אך למה צריך היה להכניס עכשיו תיקון בחוק, שהמקסימום יהיה רק שלוש שנים? במה שנוגע להפצת הסמים בקרב קטינים, למשל, צריך היה להחמיר יותר לעומת הפצה בקרב מבוגרים. אינני יודע כיצד להציע את ההצעה הזאת שיש בה התמרה. אבל אולי העונש מה צריך היה להיות לא תמורה כספית אלא רק מאסר או עונש חובה שהשופטים יידעו כי אין להטיל פחות ממנו. אני רואה בחוק המוצע גם סימני הקלה ואני חושב שיש להחמיר בעניין זה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
בבגד תלו השבוע שני סוחרי חשיש.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

שמענו מפי מומחים ממשלתיים ממשלתיים שונים עד כמה הסכנה הזאת גדולה. טוב שהחוק הובא לפחות עכשיו, ואנחנו חייבים ללוות אותו במסע התערודות

הנוגדות, שהובאו בקשר לסכנת גרימת התלות בסם והשפעות הסם האקוטיות והכרוניות על המשתמש היחיד ועל החברה, חזרה ועדת המומחים של אירגון הבריאות הלאומי על הדעותיה שהובעו כבר מקודם בדיונים וחשבוניות קודמים ואשרה בתוקף כי החשיש הוא סם של תלות הפוגע בבריאות הציבור ויוצר בעיות חברתיות.

לכן אין זה שייך לחופש הפרט ואין צורך לערער תחומים בין הומוסקסואלים ובין גרקותניה, כפי שעשה זאת אותו חבר כנסת. הוא עולה על הדוכן הזה ובשם אידיאל כל כך געלה — חופש הפרט ואי-התערבות בחיים הפרטיים, ואני שותף לדבקות בעקרון זה — הוא טוען כי מוטב להרשות ליחיד להשתמש בחשיש, שעה שאירגון הבריאות הבינלאומי — ואין מומחים יותר טובים מאשר אלה הנמצאים בו — אומר שהחשיש הוא סם של תלות, והוא מסוכן בזה שהוא משנה את יחסו של המשתמש בו אל הציבור, אל זולתו. החשיש גורם תופעות חברתיות שליליות, הוא מסוכן לציבור. ולכן פעולה נגדו היא הגנה גם על הציבור, גם על האיש עצמו. על הנרקומן צריך להגן בניגוד לרצונו. לפי ההגיון של חופש הפרט, בפירוש המסולף, אסור לשוטר לנתק את חבל התלייה כאשר הוא תופס אדם המנסה לתלות את עצמו: תכבד את חופש הפרט — תן לו להתאבד...

לכן אני אומר שסניגוריה זו על צרכני חשיש מפריעה למערכה הציבורית החיונית נגד שימוש בסמים ומקומה לא יכרינה בכנסת. יש בתופעה זו של שימוש בסמים סכנה ליחיד וסכנה לכלל.

המקורות לתופעה זאת שונים הם. יש מצוקה מחמת מחסור ויש ריקנות מחמת שפע בשני הקצוות של החברה. ראינו לפי המספרים שציניתי בהתחלה את השינויים שחלו בהרכב המשתמשים בסמים בישראל. אצלנו היה זה יותר אימפורט מבחוץ, מחברת השפע והריקנות. זה היה קיים אצלנו רק בממדים קטנים בקצות החברה, בשולי החברה הנתונים במחסור; ושם היתה זו בריחה מהמצאות המרה אל עולם הדמיון, אל עולם ההזיות.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
גם זה אינו מדויק.

משה סנה (מק"י):

זה מדויק אם כי לא ממצה. לשם הכללה אני לוקח את המכנה המשותף. הריקנות מחמת השפע גם היא גורמת לבריחה מהמצאות, כי האדם אינו מוצא עניין במציאות והוא מחפש אותה בעולם ההזיות.

מוכן שהתרופה היסודית היא סתימת הפערים. יש מקום לחוק האוסר והמעניש, יש מקום לחינוך ולהסברה, ויש מקום לתיקון החברה, עקירת הנגעים, סתימת הפערים הגדולים האלה בין מחסור משווע לשפע של מותרות. אבל מתקני החברה צריכים לתקן גם את התנועות שנועדו לתקן את החברה, ואיני מוציא שום תנועה מכלל זה. צריך לתקן את התנועות שנועדו לתקן את החברה. כי גם האכזבה מאידיאלים הומניים דוחפת לבריחה מהמצאות, לתווה לא-דרך או לדרכים עקלקלות. ההתייחסות מהאפשרות לתקן את המציאות בפועל ממש דוחפת לבריחה מן המציאות, והשימוש בסמים משכרים הוא אחד מצינורות הבריחה.

אולם יחד עם כל ראייתי את השרשים החברתיים

מישהו יעלה ויגיד: וזאת תופעת הזנות כבר חיסלת? מה אתה נתפס דווקא לזיוף שטרות? זה כאילו ארגומנט, אבל בעצם זוהי הגנה על זיוף שטרות. כאשר אנו מדברים על כך שצריך להילחם נגד המשתמשים בסמים, בא חבר כנסת ואומר: את האלכוהוליסם כבר ביערתם? ועישון סיגריות כבר ביטלתם? זו סניגוריה עקיפה, אבל זאת סניגוריה על שימוש בסמים משכרים. למען האמת שמעתי זאת לא רק פה. נחרדתי לשמוע דברים אלה מפי צעירים שנשענו ללמוד או להשתלם בלימודיהם בארצות-הברית וחזרו מהקמפוסים שם. הם העלו את שיכרות הסמים לדרגה של סגולה גדולה וראו בכך פרוגרס, כביכול, ונון-קונפורמיסם לגבי הדורות הקודמים. "הדורות הקודמים עישנו טבק ואנו — חשיש, מה יש?" "אתם שותים כוסית קוניאק, ואנו משתכרים ב"הרמין" ב"הרמלין" שלא לדבר על הירואין — האין זה אותו דבר?"...

ובכן אין זה אותו דבר. ולא מפני שטבק ואלכוהול מקובלים הרבה שנים. שום דבר בכל הטיעון הזה אינו נכון. השימוש בסמים שונה בתקופות שונות ובחלקי עולם שונים. אפשר לסגור ולהגיד: אופיום בסין לא היה? אבל השאלה היא איך זה היה, מי החדיר את האופיום לסין, לאילו מטרות, ולמה זה גרם? הרי זה שיעבד וגיוון את העם, זה הסיג אותו אחורנית בשנים רבות.

אנו מנהלים מלחמה נגד אלכוהוליסם, נגד ניקוטוניסם, מה שנקרא בביטוי הלטיני: *Excessus in tabaco*, לגבי אלה הסכנה היא בהפרה בשימוש. ולכן צריך להילחם נגד השימוש המופרז. אבל אותם סמים המפורטים בחוק שאנו דנים בו — אחת התכונות שלהם היא שהם גורמים ל"תלות". המתחיל לטעום מן הסמים אינו יכול להסתפק במועט, זה גורד אותו להשתמש בכמויות גדולות יותר ויותר והתוצאות הולכות וחמירות ומסכנות את בריאות הגוף ובריאות הנפש.

(חבר-הכנסת א. אבנרי קורא קריאת-ביניים)

הרי איננו מדברים כעת על נושאים פוליטיים. נושאים כאלה אפשר לבדד בשקט.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
אתה חושב שזה לא עניין פוליטי?

משה סנה (מק"י):
לא אמרתי זאת.

איני מומחה. אני רוצה להביא מה שנאמר על-ידי מומחים, וקודם כל מה שנאמר על-ידי המוסד המכובד ביותר בענייני רפואה, אין נכבד ממנו — אירגון הבריאות הבין-לאומי, שם יושבים גדולי הרפואה מכל הארצות. אני רוצה לקרוא לפניכם שני משפטים מהסיכומים שלהם:

"ההתמכרות לסמים גורמת תגובות של התנהגות המשפיעה לרעה על יחסם של המשתמשים בסמים אלה לגבי זולתם, וכך יש לה תוצאות שליליות פיסיות, חברתיות וכלכליות לגבי הזולת וגם לגביהם עצמם. הבעיה הזאת נעשית רצינית יותר שעה שהתמכרות זו מרחיבה את ממדיה בקרב הציבור או שאמצאות בה אפשרויות להרחבה כזאת." זו חוות-דעת של אירגון הבריאות הבין-לאומי. בהמשך הסיכומים נאמר: "לאור הדעות

"במקרים רבים נוצרת תלות פסיכולוגית וכן נסללת הדרך לשימוש בסמים אחרים המסוכנים יותר. לסכנה זאת, איפוא, אספקטים שונים ומגוונים. בהתחשב בנימוקים אלה חוזרת ומדגישה הוועדה את הצורך לנקוט בפעולה ממלכתית מהירה מוגנת, מחנכת, בכל המישורים הטובים לטיפול. פעולה זו הכרחית בנוסף לצורך במחקר ולחיפוש דרכי-מניעה וחינוך נוספים."

הצהרה מעין זו מחייבת את הממשלה לטפל בנושא, מחייבת אותה להביא בעניין זה הצעות מעשיות לכנסת מבחינת התחיקה; ובהביאו את הצעת החוק מילאנו את חובתנו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זה מילוי חובה? זו התשובה לבעיה?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

השאלה השנייה שאני רוצה לעמוד עליה היא: בחוקים פליליים רבים — וגם בקודקס הפלילי של 1936 שברובו הגדול כבר החלפנו אותו, ואני מקווה שבכנסת הזאת נסיים את החלפתו — יש טיפול מיוחד בעבריו העובר עבירה פלילית תחת השפעת אלכוהול. אני זוכר כאשר ישבו בכנסת השנייה וטיפלנו בחוק השיפוט הצבאי, בהצעת הממשלה היו מספר סעיפים שהחמירו או הקלו בדבר השפעת אלכוהול, והוועדה שטיפלה בנושא זה מחקה את כל הסעיפים האלה. הסיבה היתה פשוטה: לאלכוהול יש השפעה אחת בארצות הצפון והשפעה אחרת בארץ כארצנו. אתה אינך רואה שיכורים ברחוב ואנשים אינם משתכרים כאן.

אם כך, לא נלך לערוך מלחמה באלכוהול. אולם, כפי שקראתי, במשך עשרה חודשים נפתחו 2000 תיקים בקשר לסמים משכרים. הדבר הוא בכל זאת תוצאה של פעילות יתירה מצד הממשלה, כפי ששמענו ששחקנית מסוימת נעצרת פעם בפעם. כלומר, המשרה רדפת את צרכני הסמים ומצאה 2000 איש. אין לי ספק בדבר שלאור ממצאי המדע האחרונים בקשר לעישון טבק — אילו היה מספר המעשנים כזה, היו גוזרים חוקים גם נגד עישון טבק. אבל חכמת עמנו היא שאין גוזרים גזירה על הציבור שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה. אינך יכול לאסור על עישון טבק במדינה שרוב אזרחיה מעשנים. לפני שנים, בתקופת המנדט, אני זוכר שחיכיתי למשפט: התנהל משפט בקשר לחשיש שתפסו, וה"סוליות" היו מונחות על שולחן הפרקליטים בתור מוצגים. בישוב היהודי לא היה קיים בכלל דבר זה. אט-אט חדר הדבר גם בקרב הציבור היהודי ועכשיו הוא נהיה יותר חמור. אין ספק בדבר שאנו כמחוקקים חייבים לסתום את הפרצות האלה. אני בטוח לגמרי שזה איננו חוק שבו אנו מסיימים את התיקונים ואת השינויים, בטוחני שהחוק לא יישאר זמן רב ללא שינויים נוספים. למעשה אנו ניגשים לטיפול בבעיה כמעט בפעם הראשונה, וייתכן מאוד שבמשך הזמן ייעשו אבחנות בין סמים כאלה לבין סמים אחרים. דבר אחד ברור: חשיש אינו דבר אינוצנטי.

רבותי, המלה assassin — "רוצח" באנגלית ובצרפתית באה מ"חשיש". זאת אומרת שאנשים שעישנו חשיש — איני יודע באילו כמויות ובאילו אינטרוואלים — הגיעו לדרגה של רוצחים; וישנה אידנטיטת בין רוצח לבין מעשן חשיש דווקא בחלק זה של העולם, ברוק באור-יינט.

של התופעה הזאת אני רוצה להדוף בכל תוקף את דברי-הבלע של חבר כנסת אחר בדיון זה, כאילו הנוער הישראלי התיימש ממלחמת ששת הימים ולכן הוא בורח אל החשיש. נאמרו כאן כל מיני דברים שמוטב היה אילו לא נאמרו. אינני רוצה לפרט שמות האומרים; כל אחד יבין למי הכוונה. אין לדברים אלה כל אחיזה במציאות. נכון שהנוער הישראלי הוא שותר שלום. הוא הפגין דבר זה בזמן הלחימה גופה. בשם השלום הוא לחם, בשם השלום הוא ניצח. בצאתו מן המלחמה מזועזע מזוועות המלחמה העלה את אהבת השלום כמוניע לעשייתו את מלאכת הלחימה, למשל ב"שיח לוחמים". הוא מסור לשני האידיאלים האלה שהם אצלו אחד — השלום והמלחמה על הקיום, מלחמת המגן. אני בטוח שהנוער שלנו בריא בגופו ובנפשו וצריך להגן עליו מפני מחירי המחלה שבשיכרות הסמים, אבל לא בו המחלה.

אני תומך תמיכה מלאה בהצעת החוק, ומתוך דברי השר אני מרשה לעצמי להדגיש את הדבר הנכון כי הוקמה ועדה בין-משרדית, באשר הצד המשפטי אינו ממצה את הבעיה. אני מאחל לוועדה זו עבודה אינטנסיבית ופורייה, וכל הגורמים הציבוריים צריכים להיות לעזר כדי לבער את הנגע מקרבנו.

הי"ר מ. ביבי:
רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אקצר בתשובתי מפני שרוב הדברים שנאמרו הם נכונים, ולכן אסתפק במספר הערות.

חשובים בוודאי הדברים שנאמרו על-ידי נציגות אירגון הבריאות העולמי; אבל אנו כנסת של מדינת ישראל ואנו פועלים לפי כלים שלנו מבלי להדיר עצמנו הנאה כל עיקר מהכלים הבין-לאומיים והכלים של חוץ-לארץ. אני מרשה לעצמי לקרוא את הדברים הבאים:

"הצהרה. — הוועדה המייעצת הפסיכיאטרית מטעם מועצת הבריאות הממשלתית, בשיבתה מיום 2 ביוני 1970, דנה בבעיית השימוש בחשיש ההולך וגובר בתקופה האחרונה. הוועדה מאוחדת בדעתה שהשימוש בחשיש מהווה סכנה רצינית לבריאות הציבור והפרט גם יחד. הוועדה חושבת לנכון להצביע על ההשפעה השלילית שיש לשימוש בחשיש בשטח החברתי והמשפחתי.

המשתמש בחשיש נפגע בכושר הסתגולותו החברתי וביכולתו לתפקד בצורה מירבית ויעילה בחברה. הוא בדרך-כלל דואג וגורם להתפשטות הנוהג בקרב האוכלוסייה, ולכן עלולה להיפך התופעה הבודדה של מתמכר אחד או של מתמכרים בודדים לתופעה המונית שלילית. השימוש בחשיש עלול גם לגרום לזנז נפשי; בפרט הוא מסתמך בשינויים באופיו של המשתמש, בהתנהגותו, בתיפקודו, ביכולת שיפוטו, עד לתופעות של מחלות נפש."

במאמר מוסגר אומר פה שאחד הנימוקים, שבגללו חייב בית-משפט לשחרר רוצח מעונש ולמסור אותו לטיפול פסיכיאטרי, הוא אם השופט מוצא שאין לרוצח יכולת שיפוט. אדם שאין לו יכולת שיפוט יכול להיות רוצח ועם זאת לא להיות בר-עונשין. אינני אומר שהחשיש מביא את המעשנים ליד מעשי רצח, אני רק מדגיש עד כמה חמור הדבר מבחינת המדינה כאשר הם עלולים לאבד את כושר השיפוט.

חוברת ב', ישיבה קי"ב, י"א חשון תשל"א (10 נובמבר 1970)

— חוק לתיקון פקודת הסמים המסוכנים (מס' 3) (אבגרי, שפירא, ביבי); הודעה אישית של חברי הכנסת א. אבגרי (ביבי, אבגרי) —

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבוד השר מעורב כאן מספר דברים.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

יכול להיות. אני כלל לא רואה את עצמי ברה"כ לומר שהדברים הגיעו לנקודת הבירור הסופית. אני יודע, אני יודע שאנו חייבים לעמוד בפרץ במידה שגילינו את הפרץ, ואני חושב שאנחנו נגלה יותר ויותר.

אני שוב רוצה להביא את הדוגמה של הטבק. בארץ הקפיטליסטית המפותחת ביותר, שעסק ורווח הם דברים מכובדים בה, בארצות הברית, יודעת הממשלה להכריח את יצרני הסיגריות לכתוב על סחורתם שיש בה סכנה. אך להכריח את כל ציבור המעשנים שלא יעשנו — לזה אין כוח. לזו היה מספר מעשני הטבק כמספר מעשני החשיש

בארץ הזאת — לאחר שאנו יודעים מה הקשר בין הסיגריות לבין סרטן הריאות — אין לי ספק בדבר שהיינו אוסרים זאת. אני מתאר לעצמי שרוב חברי הכנסת מעשנים טבק.

אני מבקש להעביר הצעת חוק זה לוועדת השירותים הציבוריים.

היו"ר מ. ביבי:

נעבור להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת הסמים המסוכנים (מס' 3), תש"ל—1970, לוועדת השירותים הציבוריים נתקבלה.

ה. הודעה אישית של חברי הכנסת א. אבגרי

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אבגרי, להודעה אישית.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה. אני מצטער שאני צריך לשעמם את הכנסת במספר דברים:

1. ביום הרביעי שעבר, 4 בנובמבר 1970, התפלמס שר האוצר, מר פנחס ספיר, והשיג על המספרים שמסרתי באותו יום מעל דוכן הכנסת לגבי משק המחשבים הממשלתי.

2. אמרתי: "נמצאו בסוף שנת 1969 ב-37 מוסדות ממשלתיים 57 מחשבים". ואילו שר האוצר, בגאון התשובה שלו, טען שבידי הממשלה רק 17 מחשבים.

3. השר הוסיף: "אם המספרים שבידי אינם מדויקים, אומר מעל במת הכנסת שטעיתי והסליחה אתך". על כך הגיב חברי הכנסת יעקב חזן בקריאת ביניים: "צריך שגם הוא יתחייב לעמוד מעל במת הכנסת ולהודיע שהוא טעה".

4. הריני עומד עתה על במת הכנסת וקובע שלא טעיתי. העובדות הן כלהלן:

(א) בידי החוברת של "האיגוד הישראלי לעיבוד

אינפורמציה", בשם "סקר המחשבים האלקטרוניים 1970". בעמוד 66 מופיעה טבלה של משק המחשבים בארץ ביום 31 בדצמבר 1969, מחולק לפי סקטורים. בטור "סקטור ממשלתי" מופיע המספר 57 מחשבים, שבידי 37 מוסדות — בדיוק כפי שטענתי.

(ב) למרות שדיברתי על "מוסדות ממשלתיים" התעקש שר האוצר לדבר על "משרדי הממשלה" בלבד, ואני מניח שהמספרים שלו הם נכונים לגבי משרדי הממשלה בלבד. בינתיים גם העביר לי שר האוצר רשימה מפורטת של 18 מחשבים הנמצאים עכשיו בידי משרדי הממשלה, ואני מודה לו על כך. אולם אין זה גוגע לוויכוח, באשר טענתי, בהסתמך על דברי המומחים, שיש לרכז את כל מערכת המחשבים של כל המוסדות הממשלתיים בידי מרכז מצומצם אחד, שיספק את הנתונים לכל המשרדים והמוסדות.

5. אני קובע איפוא שדברי מעל דוכן הכנסת היו נכונים.

היו"ר מ. ביבי:

הישיבה הבאה — מחר בשעה 12.30. ישיבה זו

נעולה.

הישיבה נעלה בשעה 20.20.